ODBORNÝ BANKOVÝ ČASOPIS
JÚN 1994
ROČNÍK 2

BANKING JOURNAL
JUNE 1994
VOLUME II

BIATEC

NÁRODNÁ
BANKA
SLOVENSKA

NATIONAL
BANK OF
SLOVAKIA

6

Pozemok je ako svadba a rodina – ako stavba! Pribúda vás – treba dom. Príďte k nám a hneď ste v ňom!

ročná štátna **40%** prémia
do 30. júna 1994

S NAMI SNY PRESTANÚ BYŤ SNAMI

Prvá stavebná sporiteľňa, a. s. Vám ponúka výhodné stavebné sporenie

Stavebné sporenie znamená:

- 40%-nú ročnú štátnu prémiu
- zúročenie vkladov a štátnej prémie
- stavebný úver s nízkou 6%-nou úrokovou sadzbou
- možnosť financovať kúpu, výstavbu a modernizáciu bytu alebo domu, kúpu stavebného pozemku

Prvá stavebná sporiteľňa, a. s.,
špecializovaná banka na podporu výstavby a bývania.

Spoločnosť Slovenskej sporiteľne, a. s.,
Raiffeisen Bausparkasse, Rakúsko
a Bausparkasse Schwäbisch Hall, Nemecko

Poradíme Vám v pobočkách:

- Prvej stavebnej sporiteľne, a. s.
- Slovenskej sporiteľne, a. s.
- Investičnej a rozvojovej banky, a. s.
- Ľudovej banky, a. s.
- Slovenskej poľnohospodárskej banky, a. s.
- Tatra banky, a. s.

PRVÁ STAVEBNÁ SPORITEĽŇA

Základný kameň Vašej budúcnosti.

Obsah

Aktuálne otázky zabezpečovania korunového platobného styku v SR 2, 30

Rating - známka dôveryhodnosti 5, 33

Karty, karty, karty 11

Aktívne operácie komerčných bánk (príloha) 15

Metodické prístupy ku kalkuláciám hrubej úrokovej marže 23

Privysoké riziká veriteľov 26

Inštitút menových a finančných štúdií NBS 35

Contents

Topical Issues Relating to the Crown Payments System Operating in the Slovak Republic 2, 30

Credit Rating of the Slovak Republic 5, 33

Cards, Cards, Credit Cards... 11

Active Operations of Commercial Banks (Appendix) 15

Methods for Calculating the Gross Interest Margin 23

Excessive Credit Risks 26

Institute for Monetary and Financial Studies 35

Inhalt

Aktuelle Fragen zum inländischen Zahlungsverkehr in der SR 2, 30

Rating - Zensuren der Glaubwürdigkeit 5, 33

Karten, Karten, Karten 11

Aktivgeschäft der Handelsbanken (Anlage) 15

Methodische Zugänge zur Kalkulation der Zinsmarge brutto 23

Zu hohe Risiken der Gläubiger 26

Das Institut für monetäre und finanzielle Studien 35

BIATEC
Odborný bankový časopis

Jún 1994

Vydavateľ:
Národná banka Slovenska
Published by:
The National Bank of Slovakia

Redakčná rada:
Editorial Council:
Ing. Vladimír Masár (predseda), Mgr. Soňa Babincová, PhDr. Eva Barliková, Ing. Adam Celušák, CSc., Prof. Ing. Irena Hlavatá, CSc., Ing. Štefan Králik, Ing. Jozef Kreutz, Doc. Ing. Józef Makúch, CSc., Ing. Gabriela Miklošová, Elena Ondriašová, Ing. Monika Siegelová, PhDr. Marcela Snopeková, Ing. Vladimír Valach

Redakcia:
Editorial Staff:
šéfredaktorka/Editor in Chief
Mgr. Soňa Babincová ☎ 210 4406
zástupkyňa šéfredaktorky/Editor
Ing. Alica Polónyiová ☎ 210 3400
výtvarná redaktorka/Graphics Editor
Katarína Krošláková ☎ 210 3400

Adresa redakcie:
Editorial Office:
Národná banka Slovenska
redakcia BIATEC
Štúrova 2, 818 54 Bratislava
tel.: 210 3400, 210 3034, 210 4406
fax: 210 3035

Objednávky a predplatné prijíma redakcia ☎ 210 3034

Bežný účet NBS Bratislava:
916-67288-002/0720

Ročné predplatné: 72 Sk + 6% DPH

Tlač a distribúcia:
Printed and Distributed by
i + i print, spol. s r.o.
Ondavská 3, 826 47 Bratislava

Termín odovzdania rukopisov:
6. 6. 1994

Dátum vydania: 20. 6. 1994

Podávanie novinových zásielok povolené Riaditeľstvom pôšt Bratislava pod. č. 830 zo dňa 16. 3. 1993

Registračné číslo:
MK SR 698/92

1. strana obálky:
Front Cover:
Budova ústredia Slovenskej poľnohospodárskej banky, a.s., v Bratislave
The Head Office of the Slovak Agricultural Bank, Inc., in Bratislava

AKTUÁLNE OTÁZKY ZABEZPEČOVANIA KORUNOVÉHO PLATOBNÉHO STYKU V SR

Ing. Ján Kysucký
Všeobecná úverová banka, a. s.

Hotovostný platobný styk predpokladá presun platidiel od jedného subjektu k druhému, a to i bez účasti bánk.

Bezhotovostný platobný styk možno realizovať výlučne prostredníctvom bánk, ich systémov na vedenie účtov klientov - je to vykonávanie platobného styku a zúčtovanie na týchto účtoch (obchodné podmienky).

Účty, na ktorých sa uskutočňujú bezhotovostné finančné prevody majú rôznu štruktúru. Ich základné členenie je stanovené v obchodnom zákonníku (zákon č. 513/1991 Zb.) diel XXIII. a XXIV., a sú to bežné a vkladové účty.

Ak členenie posudzujeme zo vzťahu banky k príslušnému účtu, platí štruktúra „nostro" (náš) účet a „loro" (ich) účet, teda nostro účet je účet našej banky otvorený a vedený v inej banke a loro účet je účet inej banky alebo klienta otvorený a vedený v našej banke.

Úroveň platobného styku v rozhodujúcej miere ovplyvňujú:

- **legislatívne opatrenia**
  - v podmienkach Slovenskej republiky najmä Všeobecné obchodné podmienky, ktoré stanovujú zásady vedenia účtov v bankách a vykonávanie platobného styku a zúčtovanie na týchto účtoch (vydané NBS 18. januára 1994) a ich rozpracovanie v obchodných podmienkach jednotlivých bánk v Slovenskej republike,
- **úroveň komplexných bankových systémov**
  - do roku 1993 prevládajúci systém „Automatizovaných bankových operácií" (ABO), v ďalšom období nové moderné automatizované systémy jednotlivých bánk v SR, napr. v rámci VÚB, a.s., systém „Integrované bankové operácie" (IBA). Ide o súbor viacerých programových riešení pokrývajúcich väčšinu bankových činností,
- **úroveň organizácie práce, zmena prístupu banky ku klientovi** - vlastníkovi peňažných prostriedkov. Prostredníctvom „Informačného systému o klientoch" sa tvorí a uchováva informácia o zákazníkoch, ich účtoch a ďalších potrebných údajoch. Umožňuje zaznamenávať rôzne vzťahy medzi zákazníkmi, vlastnícke práva jednotlivých zákazníkov k účtom, oprávnenej osobe systém umožní vykonávať zmeny a doplňať údaje. Do tejto skupiny patrí i úroveň vybavenia pracovísk banky (pobočiek, expozitúr) a priestorové podmienky,
- **úroveň trhu bankových služieb** a riziká spojené s ekonomickou (v širších súvislostiach i politickou) situáciou v oblasti, kde banka realizuje svoje činnosti. Rozhodujúce druhy rizika sú:

  a) politické riziká na strane platiteľa, resp. prijímateľa platby (embargo, zákaz dovozov),

  b) riziko transferu, odmietnutie alebo neschopnosť zaplatiť (platobná neschopnosť),

  c) kurzové riziko, znehodnotenie meny (výška inflácie, výška devalvácie),

  d) trhové riziko - v dôsledku zmien na strane výroby, odbytu,

Platobný styk v širšom zmysle slova je systém organizovaný bankami a finančnými inštitúciami, ktorý umožňuje hotovostné a bezhotovostné finančné presuny medzi jednotlivými subjektami hospodárskeho života - právnickými a fyzickými osobami. Systém nezabezpečuje len vlastné finančné prevody a úhrady z príkazov bánk alebo v prospech klientov jednotlivých bánk, ale aj súbor rôznych produktov, prostredníctvom ktorých sa uskutočňujú finančné prevody.

nákupu (neschopnosť splniť podmienky zmluvy z technických, finančných a iných dôvodov),

e) obchodné riziko - v dôsledku nedodania, omeškania a dodávok nekvalitného tovaru, prípadne bezdôvodného neprevzatia dodaného tovaru zo strany kupujúceho.

Najpoužívanejšou formou tuzemského (korunového) platobného styku sú tzv. hladké platby (úhrada, bankový prevod).

ZÁKLADNÁ CHARAKTERISTIKA A PODMIENKY REALIZÁCIE HLADKÝCH PLATIEB

Zriaďovanie (otváranie) a vedenie účtov

Ustanovenia obchodného zákonníka určujú postup zmluvného otvorenia a vedenia účtov pre dve základné kategórie, a to:

- bežný účet,
- vkladový účet.

Pre činnosti bežného hospodárenia spojené so zabezpečovaním účtovno-operatívnych operácií banky zriaďujú klientom bežné účty na základe uzatvorenej zmluvy a predloženej dokumentácie. Klient môže mať v jednej banke otvorených viac bežných účtov podľa samostatne predloženej dokumentácie ku každému bežnému účtu (napr. bežný účet podnikateľa právnickej osoby, fyzickej osoby atď.), ak rozsah otvárania bežných účtov neobmedzuje právny predpis. Pre túto oblasť treba poznať základné členenie klientov. Bežne platí nasledujúca štruktúra:

a) tuzemci (rezidenti)
- podnikatelia v rozsahu stanovenom v § 2 ods. 2 zákona č. 513/1991 Zb.,
- občania SR - ostatní,

b) cudzozemci (nerezidenti)
- podnikatelia v rozsahu stanovenom v § 21 a 23 zákona č. 513/1991 Zb.,
- občania iných štátov,
- ostatní.

Rozhodujúcou zásadou pre túto oblasť je, že zriaďovanie a vedenie účtov v obchodnej banke **sa realizuje vždy na zmluvnom základe** (napr. zmluva o osobnom účte).

Druhy účtov

Národná banka Slovenska organizuje tuzemský platobný styk a stanovuje podmienky vedenia účtov klientov, vykonávania platobného styku a zúčtovania na týchto účtoch pre svoju vlastnú účtovno-operatívnu činnosť a pre obchodné banky v SR. Základné členenie účtov:

a) bežné účty, na ktorých sa uskutočňuje platobný styk,
b) kontokorentné účty - môžu vykazovať kreditný i debetný zostatok,
c) vkladové účty, účty terminovaných vkladov, vkladné knižky atď.,
d) úverové účty - pri poskytnutí úveru klientovi. Platí zásada, že úverové účty sa otvárajú vždy len ku konkrétnemu bežnému účtu,
e) iné - podľa požiadavky a potreby klienta (investičné fondové atď.).

Ak banka zriaďuje účet na základe vnútorného predpisu banky alebo na zabezpečenie funkcií banky (napr. vnútrobankové účtovníctvo, medzibankový platobný styk), neuzatvára s klientom zmluvu. Ide väčšinou o **vnútorné účty banky.**

Zmluva o vedení účtu

Banka organizuje platobný styk a zúčtovanie pre bankovú klientelu podľa zákona o bankách (v roku 1994 stále platí zákon č. 21/1992 Zb.) a vyhlášky ŠBČS č. 51/1992 Zb. o platobnom styku a zúčtovaní medzi bankami, resp. jej novely vydanej NBS. Zmluva o bežnom účte sa uzatvára s klientmi (podnikateľmi, inými právnymi subjektmi a občanmi), ktorí požiadajú o otvorenie účtu.

Kompetentný pracovník banky po prerokovaní podmienok s klientom (postup otvorenia prvého účtu, požadovaná dokumentácia) odovzdá klientovi tlačivo zmluvy vrátane príloh. Informačný materiál - rozsah dokumentácie potrebnej na otvorenie bežného účtu môže pracovník banky poskytnúť klientovi podľa vlastného uváženia, napr. ak treba zvýrazniť zmeny v postupoch banky v súvislosti s novými právnymi úpravami týkajúcimi sa otvárania a vedenia účtov, resp. ak klient o to požiada. Pri rozpracovaní „zmlúv o bežnom účte" sú dve základné tendencie:

- tlačivo zmluvy je komplexné, obsahuje potrebné údaje (identifikácia klienta a banky), ako i obchodné podmienky banky,
- tlačivo zmluvy je oddelené od obchodných podmienok pre vedenie účtov klientov, vykonávanie platobného styku a zúčtovania na týchto účtoch.

Ak v začiatkoch (roky 1991-1993) bolo vhodnejšie uplatňovať komplexnosť, v ďalšom období bude prevládať tendencia oddelenia vlastnej zmluvy od „podmienok". Súvisí to i s kvalitatívnymi zmenami, ktoré nastali na strane klientely (diferenciácia klientely, zvyšovanie odbornej úrovne a pod.).

Rozhodujúce postupy v oblasti vedenia účtov klientov, vykonávania platobného styku a zúčtovania

Ustanovenia obchodného zákonníka upravujúce zmluvu o bežnom účte (ďalej len zmluvu) sú s výnimkou § 711 dispozitívne, t.j. zmluvné strany sa môžu v zmluve od týchto ustanovení odchýliť, resp. niektoré ustanovenia vylúčiť. Banka stanovuje v jednotlivých článkoch zmluvy okrem rámcových ustanovení prevzatých z obchodného zákonníka aj ich aplikáciu prispôsobenú podmienkam tuzemského platobného styku realizovaného bankou. Ustanovenia § 711 sú kogentné, t.j. zmluvné strany sa nemôžu od stanovených zásad odchýliť (ide o právo banky požadovať úhradu nákladov za vykonávanie platobného styku a povinnosť banky opraviť chybné účtovanie bez zbytočného odkladu).

Uplatnenie § 709, bodu 2 obchodného zákonníka o zriadení bežného účtu pre niekoľko osôb (právnických, resp. fyzických), je

možné v tom prípade, ak budúci majitelia bežného účtu predložia písomné splnomocnenie, v ktorom bude uvedené, že majitelia (menovite uvedení v splnomocnení) určujú jedného spmedzi seba, s ktorým banka uzatvorí zmluvu v mene ostatných. V týchto prípadoch kompetentný pracovník banky doplní na prvej strane zmluvy vpravo hore poznámku „spoločný bežný účet".

Obchodný zákonník nestanovuje presne termín - deň, keď banka získala právo s prostriedkami disponovať. Pre určenie lehoty pripísania platby, ale i pre stanovenie začiatku úročenia je to však podstatná náležitosť. Pri hotovostnom vklade prostriedkov je banka oprávnená disponovať s nimi v deň ich vloženia. Pri bezhotovostnom platobnom styku platí, že najskôr, keď sa pobočka preukázateľne dozvie o pripísaní prostriedkov na účet majiteľa, resp. keď má na pripísanie peňažných prostriedkov príjemcovi platby účtovné podklady.

Celková doba od odovzdania príkazu na zúčtovanie až po pripísanie sumy na účet príjemcu platby vedený v inom peňažnom ústave bude závisieť od termínov, ktoré sú v zmluvách iných peňažných ústavov s ich klientmi, t. j. v zmluve medzi platiteľom a jeho bankou a v zmluve medzi príjemcom a jeho bankou. Z tohto dôvodu zmluva neobsahuje vymedzenie celkovej doby v prípadoch medzibankového platobného styku. Celková doba je závislá i od termínov spracovania a zúčtovania v Bankovom zúčtovacom centre SR (BZCS).

Pokiaľ ide o peňažné prostriedky vyplácané v hotovosti alebo odpísané z bežného účtu, banka ich účtuje v deň uskutočnenia tejto operácie na ťarchu účtu klienta. **Ako prvá operácia je zaťaženie účtu klienta (debetná operácia).** Za deň, keď boli prostriedky účtované na ťarchu účtu, nemá majiteľ účtu nárok na úrok z týchto prostriedkov.

V súvislosti so zánikom zmluvy o bežnom účte je potrebné upozorniť na § 396 obchodného zákonníka. Právo na zostatok bežného účtu sa premlčuje, a to v štvorročnej premlčacej dobe (odo dňa ukončenia zmluvy).

Banka uplatňuje § 37 zákona č. 21/1992 Zb. - preukazovanie totožnosti klienta v prípade každého obchodu, ktorého hodnota je vyššia ako 100 000 Sk tak, že u právnických subjektov je táto povinnosť splnená predložením príkazu na zúčtovanie, ktorý má predpísané náležitosti, u občanov predložením preukazu totožnosti. Preukazovanie totožnosti pracovník banky vyznačí na príslušnom doklade (napr. výbernom lístku). Na dokladoch, kde nie je predtlač na zápis overujúci totožnosť (napr. pokladničná zložienka, doklad označený vklad, výplata z VK atď.), treba na zadnej strane uviesť číslo a sériu preukazu totožnosti.

Ustanovenie § 38 zákona č. 21/1992 Zb. o bankovom tajomstve a poskytovaní informácií o záležitostiach týkajúcich sa klienta, ktoré sú predmetom bankového tajomstva, banka uplatňuje tak, že bez súhlasu klienta poskytne informáciu len na písomné vyžiadanie, ktoré má všetky náležitosti (pečiatka, č. j. listu, identifikačné údaje klienta atď.) tomuto okruhu žiadateľov:

- súdu na účely občianskeho súdneho riadenia,
- orgánom činným v trestnom konaní pri trestnom stíhaní,
- finančným orgánom vo veciach daňového riadenia, ktorých je klient účastníkom (ustanovenia zákona č.511/1993 Zb.),
- štátnym notárstvam v riadení o dedičstve (zákon č. 95/1963 Zb. v znení neskorších predpisov),
- správnym orgánom len informácie o bankovom spojení.

POSTAVENIE VÚB, A. S., V ZABEZPEČOVANÍ ÚLOH KORUNOVÉHO PLATOBNÉHO STYKU V SR

V súčasnom období (údaje k 31. 3. 1994) je charakteristika rozhodujúcich údajov platobného styku nasledujúca:

- počet účtov spolu	1 303 848
- počet klientov	1 052 656
- priemerný denný počet záznamov (položiek)	255 315
- počet novootvorených účtov v marci 1994	33 686
- počet účtovných položiek spracovaných v marci 1994 spolu	5 853 610

Na základe predchádzajúcich údajov možno prijať záver, že VÚB, a.s., i v roku 1994 zabezpečuje nárast požiadaviek znamenajúcich extenzívny vývoj v oblasti bankových služieb.

HLAVNÉ CIELE V ZAMERANÍ KORUNOVÉHO PLATOBNÉHO STYKU VÚB, A. S., V ROKU 1994

Rozhodujúcou úlohou je zaviesť nový platobný systém (modul platieb systém IBA - integrované bankové operácie) v súlade s projektom AIS s postupným rozšírením rozsahu on-line spracovania. Znamená to zabezpečiť tvorbu vhodného prostredia (HW a SW) v plnom rozsahu bankových činností a produktov stanovených v „Zameraní obchodnej politiky VÚB, a.s." na príslušné obdobie.

Ďalšou oblasťou, kde chceme udržať dominantné postavenie našej banky, je realizácia medzibankového platobného styku v rámci SR a medzištátneho platobného styku s klientelou v ČR. Na ilustráciu uvádzam, že z objemov platobného styku v rámci SR zabezpečujeme vyše 37 % a z objemov platobného styku realizovaného do ČR denne vyše 5 tisíc položiek (približne 67 % z celkového objemu platobného styku medzi SR a ČR).

Naša banka je aktívne zapojená do realizácie úloh vyplývajúcich z programu a cieľov Asociácie slovenských bánk a poisťovní. Sme si vedomí toho, že zo strany inštitucionálnych klientov (napr. Národná poisťovňa SR), samosprávnych orgánov miest a obcí (vedieme účty vyše 2800 klientom tejto kategórie), budú nároky na bezporuchový a včasný priebeh platobného styku rásť. Kvalita ich zabezpečenia bude určovať naše postavenie medzi obchodnými bankami v SR.

RATING - ZNÁMKA DÔVERYHODNOSTI

Ing. Marián Kováč
Národná banka Slovenska

Prvá časť opisuje prístup ratingových spoločností k úverovej analýze nezávislých štátov. Materiál vychádza z metodiky spoločnosti Standard and Poor's (Sand P's). Metodika firmy Moody's je veľmi podobná. Hlavný rozdiel spočíva v tom, že Sand P's vykonajú rating na základe žiadosti emitenta. Agentúra Moody's vyznáva agresívnejšiu marketingovú stratégiu a hodnotenia vystavuje na základe vlastného rozhodnutia, majú všeobecný význam a nezohľadňujú špecifiká krajín s čiastočnou konvertibilitou meny.

Druhá časť bližšie vysvetľuje systém používaných symbolov niektorými ratingovými spoločnotami. Záverečná časť je venovaná samotnému priebehu ratingového procesu pre Slovenskú republiku, ako aj stručnej analýze jeho výsledkov.

Americká ratingová spoločnosť Standard and Poor's oznámila 17. 2.1994, že priradila Slovenskej republike ratingové ohodnotenie s označením BB-so stabilným výhľadom. Týmto ohodnotením boli označené všetky priame nesplatené finančné záväzky Slovenskej republiky. Vzhľadom na to, že sa jedná o komplexnú a pomerne komplikovanú problematiku, je na mieste vysvetliť si podrobnejšie, čo je vlastne obsahom ratingu a čo sa skrýva pod týmto označením.

Prístup ratingových agentúr k úverovej analýze nezávislých štátov

Hodnotenie bonity, čiže úverový rating, predstavuje ohodnotenie rizika, že emitent alebo dlžník nesplatí svoj záväzok načas a v stanovenom objeme. Toto riziko sa nazýva úverové riziko (credit risk). Investor toto hodnotenie používa ako nástroj, ktorým rozlišuje rôzne stupne úverovej kvality pri rozhodovaní o alokácii investície.

Pri úverovej analýze (credit analysis), ktorej výsledkom je stanovenie príslušného ratingového ohodnotenia sú použité tak objektívne kritéria, ako aj zhodnotenie subjektívnych názorov. Komisia, ktorá rozhoduje o stanovení ratingu, posudzuje vzájomné pôsobenie objektívnych a subjektívnych faktorov pre každý prípad jednotlivo v kontexte s politickým a ekonomickým prostredím hodnotenej krajiny.

Rating nezávislej krajiny (sovereign) je mierou schopnosti centrálnej banky štátu sprístupniť devízové prostriedky na splácanie zahraničného zadĺženia vrátane zahraničného zadĺženia samotnej vlády. Rating nie je len ohodnotením dôveryhodnosti vlády, ale vzťahuje sa aj na celkové zahraničné zadĺženie krajiny, do ktorého sú započítané záväzky verejného a súkromného sektora.

Metodológia, ktorú ratingové spoločnosti používajú, pozostáva z dvoch základných komponentov, ktorými sú hodnotenia :

a) politického rizika,
b) ekonomického rizika.

Politické riziko predstavuje **ochotu** príslušnej krajiny načas splácať svoje záväzky. Ochota splácať zadĺženosť je faktorom, ktorý odlišuje úvery poskytnuté nezávislým štátom od ostatných typov úverov. Na základe politických úvah sa totiž štát môže rozhodnúť nesplácať svoj záväzok podľa dohody, napriek tomu, že jeho ekonomická a finančná kapacita je dostatočná.

Ekonomické riziko predstavuje **mieru schopnosti** splácať zadĺženie, ktorá môže byť ohrozená buď chronickým deficitom devízových príjmov alebo nedostatočnou krátkodobou likviditou devízových prostriedkov.

Ratingové ohodnotenie krajiny predstavuje pre ostatné subjekty pôsobiace v rámci hodnotenej krajiny tzv. **ratingový strop**.

Ratingový strop je teda najvyššie možné hodnotenie priradené cenným papierom denominovaným v cudzej mene, ktoré emitujú napr. podniky alebo banky, na ktoré majú vplyv vládne rozhodnutia. Zavedenie tohto stropu odráža skutočnosť, že obchody s devízovými prostriedkami podliehajú regulačným opatreniam centrálnych bánk. Taktiež vláda si vyhradzuje právo prednostného prístupu k devízovým prostriedkom, čím môže spôsobiť ich prechodný nedostatok pre ostatné subjekty. Dlžník v dôsledku nedostatku devízových prostriedkov v príslušnej krajine nebude schopný konvertovať toky hotovosti v domácej mene na príslušné toky devízových prostriedkov a splácať tak svoje záväzky.

Ratingové agentúry sa taktiež zaujímajú o transferové riziko (transfer risk), čiže neschopnosť splácať záväzky vplyvom nedostatočnej likvidity na medzinárodných finančných trhoch. Na dôkladné pochopenie ratingového procesu je potrebná detailnejšia analýza jeho jednotlivých hlavných komponentov, t.j. politického a ekonomického rizika.

POLITICKÉ RIZIKO

Ochotu krajiny splácať svoje vonkajšie záväzky ovlyvňuje predovšetkým stabilita:
a) politického systému,
b) sociálneho prostredia,
c) medzinárodných vzťahov.

Politický systém krajiny môže zvýšiť ale aj znížiť schopnosť ekonomiky vytvárať bohatstvo a tým zachovať schopnosť generovať devízové príjmy potrebné na zabezpečenie dlhovej služby.

Stabilita sociálnopolitického prostredia je rozhodujúca pre tvorcov ekonomickej politiky predovšetkým pri efektívnej implementácii nevyhnutných opatrení najmä v čase, keď krajina čelí potenciálnym problémom pri splácaní vonkajšieho zadĺženia.

Hodnotenie **politického systému** sa zameriava na usporiadanosť procesu výmeny vládnych garnitúr, odozvu a adaptabilitu systému meniacim sa sociálnym a ekonomickým podmienkam, stupeň konsenzu hlavných politických síl na hlavné ekonomické a sociálne otázky, hĺbku vedomostí a skúsenosť predstaviteľov vládnej exekutívy, rozsah verejnej účasti na prebiehajúcich politických procesoch, stupeň centralizácie a charakter hlavných politických strán a koalícií.

V hodnotení **sociálneho prostredia** je obsiahnuté posudzovanie životnej úrovne, bohatstva, distribúcie príjmov a podmienok na trhu práce, najmä stupňa politizácie odborových organizácií. Medzi neekonomické faktory pri hodnotení sociálneho prostredia patria demografické charakteristiky, ako napr. hustota obyvateľstva, populačný rast, vzdelanostná úroveň, stupeň urbanizácie a dôležité regionálne, rasové, náboženské a iné kultúrne rozdiely.

Vplyv **medzinárodných vzťahov** na politické riziko je rozdelený do dvoch oblastí, ktorými sú:
a) rozsah integrácie do medzinárodných multilaterálnych obchodných a finančných systémov a inštitúcií,
b) vzťahy so susediacimi krajinami ako indikátor potenciálneho bezpečnostného rizika.

Pre väčšinu priemyselne vyspelých krajín s demokratickými formami vlády je riziko akútnej politickej nestability maximálne potlačené. V tomto prípade sa ratingové agentúry koncentrujú na skúmanie vplyvu rôznych záujmových skupín na časovanie smeru a kontinuitu ekonomických procesov prebiehajúcich v príslušnej krajine. V prípade krajín, ktoré sú nezávislé len relatívne krátky čas, podiel politického rizika na celkovom hodnotení predstavuje 40 - 60 percent.

EKONOMICKÉ RIZIKO

Schopnosť krajiny splácať svoje záväzky závisí od celkového bohatstva, tvorba ktorého je podmienená pôsobením týchto faktorov:
a) vonajšia finančná pozícia,
b) flexibilita platobnej bilancie,
c) ekonomická štruktúra a ekonomický rast,
d) riadenie ekomoniky,
e) perspektívy ďalšieho ekonomického vývoja.

Výkonnosť domácej ekonomiky musí zabezpečiť jej udržateľný rast, ktorého súčasťou je aj rast zamestnanosti v súlade s populačným nárastom. Ekonomika musí generovať dostatok zdrojov na zabezpečenie verejnej spotreby. V opačnom prípade dochádza k deficitnému financovaniu štátu pomocou emisií obligácií v domácej mene, ale aj k vzrastu zahraničnej zadĺženosti.

Čo sa týka vonkajšieho sektora, príjmy z exportu musia kryť výdavky na dovozy pri zachovaní dostatočnej úrovne devízových rezerv. V opačnom prípade deficit platobnej bilancie spôsobuje rast zahraničného zadĺženia. Niektoré krajiny v prvých rokoch svojej existencie vykazovali chronický deficit bežného účtu platobnej bilancie a rastúcu úroveň vonkajšieho zadĺženia. Postoj ratingových agentúr k tomuto stavu nemusel byť nevyhnutne negatívny za predpokladu, že ekonomický vývoj bol prísľubom značného nárastu exportného potenciálu krajiny.

Vonkajšia finančná pozícia štátu

Ratingové agentúry skúmajú devízovú bilanciu štátu a s ňou súvisiace finančné toky, ktoré ovplyvňujú jej štruktúru. Hodnotí sa najmä celkové zadĺženie krajiny a adekvátnosť jej devízových rezerv.

Celkové **devízové pasíva** krajiny (hrubé zadĺženie) pozostávajú z krátkodobých a dlhodobých devízových záväzkov vlády a centrálnej banky a vonkajšieho zadĺženia

verejného a súkromného sektora, či už s vládnymi garanciami alebo bez nich. Hoci sú z výpočtov hrubého vonkajšieho zadlženia vyňaté priame a portfóliové investície, môžu za určitých okolností prispieť k narušeniu finančnej rovnováhy a spôsobiť dodatočné finančné zaťaženie platobnej bilancie.

Celkové **devízové aktíva** sa skladajú z devízových rezerv centrálnej banky, devízových pohľadávok voči iným vládam a čistých devízových aktív bankového sektora. Patria sem taktiež priame a portfóliové investície do zahraničia. Pod devízovými rezervami centrálnej banky rozumieme rezervy vo voľne zmeniteľných menách a zlato v trhovej hodnote.

Pri hodnotení vonkajšej finačnej pozície štátu ratingové spoločnosti svoju pozornosť upriamujú na dve veličiny: čisté zahraničné aktíva a čisté zahraničné pasíva.

Čisté zadlženie krajiny dostaneme, keď od celkových devízových pasív odpočítame celkové devízové aktíva. Do aktív sa v tomto prípade započítavajú oficiálne devízové rezervy, devízové aktíva bankového sektora a ostatné pôžičky poskytnuté súkromným sektorom do zahraničia.

Čisté zahraničné pasíva sú širšou veličinou, ktorú dostaneme, keď k čistému zadlženiu pripočítame saldo priamych a portfóliových investícií a vládne pôžičky do zahraničia.

Na zhodnotenie miery, akou tieto záväzky zaťažujú ekonomiku, sú tieto záväzky porovnávané s hrubým domácim produktom, exportami tovarov a služieb a čistými verejnými a súkromnými transfermi, ak sú kladné. Dlhové zaťaženie je taktiež funkciou menovej štruktúry, rozloženia lehôt splatnosti a citlivosti na zmeny úrokových sadzieb, z ktorých zadlženie pozostáva. Tieto faktory ovplyvňujú budúcu splátkovú službu, ktorá sa porovnáva s predpokladanými exportami. Taktiež sa skúma pomer čistých úrokových a investičných platieb k celkovým exportom.

Devízové rezervy predstavujú určitý tlmiaci prvok, tzv. vankúš v období dočasných problémov platobnej bilancie. Oficiálne rezervy sa upravujú podľa čistej krátkodobej devízovej pozície komerčného bankového sektora. Primeranosť rezerv sa meria porovnaním upravených rezerv k celkovým importom zväčšeným o krátkodobé zadlženie nebankového sektora. Táto primeranosť závisí od náchylnosti krajiny na dopady náhlych zmien v príjmoch z exportov a od nevyváženosti kapitálových tokov. Ostatné faktory, ktoré determinujú vonkajšiu finančnú pozíciu sú: konvertibilita meny, výmenný kurz a prístup k zahraničným úverom.

Platobná bilancia

Pri analýze platobnej bilancie sa vychádza z primeranosti a udržateľnosti súčasných a potenciálnych (vzoriek) vonkajších platieb. Obchodná výmena a ostatné platby bežného účtu platobnej bilancie sa skúmajú jednotlivo, ako aj v kontexte s platbami kapitálového účtu a výškou devízových rezerv. Posudzuje sa tým spoľahlivosť prístupu k devízovým zdrojom.

Flexibilita platobnej bilancie závisí od náchylnosti ekonomiky na zmeny vonkajšieho a vnútorného ekonomického prostredia a od schopnosti vládnej exekutívy zaviesť primerané opatrenia na odstránenie nežiaducich dopadov na platobnú bilanciu. Rozsah odozvy platieb na bežnom účte na zmeny vonkajšieho a vnútorného vývoja závisí od štruktúry obchodnej výmeny, služieb a transferov. Analyzuje sa štruktúra vyvážaných a dovážaných tovarov, ich ekonomické charakteristiky, aby sa stanovila ich konkurencieschopnosť a citlivosť na cenové výkyvy.

Analýza **kapitálového účtu** je zameraná na primeranosť a zloženie kapitálových tokov.

Kapitálové toky sa primárne delia na priame investície (equity) a dlhové nástroje (debt). Kapitálové toky, ktorých výsledkom sú požiadavky na splácanie pravidelných splátok, sú porovnávané s výnosnosťou priamych zahraničných investícií do akcií, technológií a zariadení v zahraničí.

Pri posudzovaní schopnosti vládnej exekutívy zavádzať primerané nápravné opatrenia na odstránenie nerovnováhy sú určujúcimi podmienky trhu práce, historické skúsenosti krajiny odolávať tlakom na platobnú bilanciu a celková politická klíma.

Ekonomická štruktúra a ekomonický rast

Analýza je zameraná predovšetkým na rozbor nasledujúcich faktorov:

1. Úroveň ekonomického rozvoja.
2. Diverzifikáciu ekonomických výstupov.
3. Dostupnosť prírodných zdrojov.
4. Úroveň a kompozíciu prvkov podieľajúcich sa na ekonomickom raste.

Ekonomický rozvoj je posudzovaný podľa jeho udržateľnosti a primeranosti. **Primeranosť rozvoja** determinuje široká škála ekonomických a sociálnych cieľov, ako napr. vytváranie nových pracovných príležitostí, odstraňovanie chudoby, regionálny rozvoj a pod. Dôraz sa taktiež kladie na kompozíciu faktorov ovplyvňujúcich ekonomický rast, najmä na podiel investičných výdavkov a exportov na celkovom raste. Ekonomický rast sa považuje za **udržateľný**, ak je ekonomika schopná pokračovať v expanzii bez výraznej inflácie, deficitu platobnej bilancie, kumulácie zahraničného zadlženia a pod.

Riadenie ekonomiky

V tejto časti analýzy ratingové agentúry sústreďujú pozornosť na implementáciu zásad riadenia ekonomiky. Ide najmä o schopnosť stabilizovať ekonomiku pomocou opatrení v oblasti fiškálnej, menovej a štrukturálnej politiky.

Analýza fiškálnej politiky je zameraná na zhodnotenie, akým smerom sa uberajú požiadavky verejného sektora na finančné prostriedky,

metódy deficitného financovania a celkové dlhové zaťaženie verejného sektora. Podrobne sa analyzuje príjmová a výdavková časť štátneho rozpočtu, sociálna sieť a financovanie rozpočtových a príspevkových organizácií. Zhodnocuje sa pružnosť pri získavaní príjmov a obmedzovaní výdavkov štátneho rozpočtu.

Štruktúra daňovej sústavy determinuje výsledný efekt na správanie sa spotrebiteľov a výrobcov, umiestnenie zdrojov a distribúciu bohatstva a príjmov. Študujú sa metódy deficitného financovania a ich vplyv na súčasný stav ekonomiky a jej budúci rozvoj, ako aj na infláciu. Politika štátu v oblasti príjmov štátneho rozpočtu ovplyvňuje rast príjmov a úroveň inflácie.

Analýza **menovej politiky** je zameraná na vplyv zavádzania menových nástrojov na cenové trendy, výmenný kurz a rast a alokáciu úverových zdrojov. Dôslednej analýze je podrobovaná kurzová politika. Súlad medzi fiškálnou a menovou politikou ovplyvňuje domáci dopyt, alokáciu zdrojov medzi obchodovateľné a neobchodovateľné tovary, medzinárodnú konkurencieschopnosť a úroveň rezerv.

Analýza **štrukturálnej politiky** sleduje zavádzanie reforiem a ich vplyv na zmenu makro- a mikroekonomickej klímy. Napr. reformou peňažného a kapitálového trhu sa sleduje zefektívnenie ekonomiky, predovšetkým v oblasti finančného sprostredkovania. Výsledkom je zlepšený prístup k úverovým zdrojom, ktorý má za následok zlepšenie vonkajšej ekonomickej rovnováhy. Podobne sa vyhodnocuje aj zavádzanie iných reforiem, napr. daňovej reformy, proexportných opatrení a pod. v kontexte ich vplyvu na celkovú stabilizáciu ekonomiky.

Perspektívy ďalšieho ekonomického vývoja

Rating vyjadruje predovšetkým schopnosť splniť finančné záväzky v budúcnosti. Z toho vyplýva, že zhodnotenie budúceho vývoja je veľmi dôležitou súčasťou ratingového procesu. Ekonomická budúcnosť krajiny závisí najmä od vývoja jednotlivých vyššie uvedených faktorov. Hlavný dôraz sa kladie na perspektívu exportnej schopnosti ekonomiky, ktorá vychádza predovšetkým z krátko a dlhodobých vládnych koncepcií. Ratingové spoločnosti taktiež berú do úvahy vplyv tzv. prijateľného scenára najnepriaznivejšieho vývoja (reasonable worst-case scenario), pričom sa zhodnocujú predovšetkým jeho dopady na vonkajšiu pozíciu štátu.

Ratingová škála

Ratingová spoločnosť Standard and Poor's zverejňuje hodnotenie priameho alebo štátom garantovaného zahraničného zadĺženia vo forme písmenovo-znakovej kombinácie, ktorá je rozdelená na dva základné stupne, investičný a neinvestičný (špekulatívny) stupeň.

Rovnaká škála sa používa pri hodnotení firiem (corporate rating) aj obcí (municipal rating).

Toto hodnotenie je len skráteným vyjadrením výsledku podrobnej analýzy a slúži investorom na rýchlu orientáciu.

Do investičného stupňa sú začlenené skupiny hodnotení: AAA, AA, A a BBB. V neinvestičnom stupni sa nachádzajú označenia BB, B, CCC, CC a C. Znamienka + a - slúžia na rozlíšenie postavenia v rámci príslušnej skupiny. Porovnanie symbolov, ktoré používajú jednotlivé ratingové spoločnosti je uvedené v tabuľke 1.

Tab. 1 Medzinárodná ratingová škála

Standard and Poor's		Moody's		J BRI	
Dlhodobé	Krátkodobé	Dlhodobé	Krátkodobé	Dlhodobé	Krátkodobé
Investičný stupeň					
AAA	A1+	Aaa	P1	AAA	A1+
AA+	A1	Aa1	P1	AA+	A1
AA	A2	Aa2	P2	AA	A2
AA-	A3	Aa3		AA-	A3
A+		A1		A+	
A		A2		A	
A-		A3		A-	
BBB+		Baa1		BBB+	
BBB		Baa2		BBB	
BBB-		Baa3		BBB-	
Neinvestičný stupeň					
BB+	B	Ba1	NP	BB+	B
BB	C	Ba2		BB	C
BB-	D	Ba3		BB-	D
B+		B1		B+	
B		B2		B	
B-		B3		B-	
CCC+		Caa1		CCC+	
CCC		Caa2		CCC	
CCC-		Caa3		CCC-	
CC		CC		CC	
C		C		C	
Default - prípad nepinenia záväzkov					

Investičný stupeň

AAA - Schopnosť dlžníka splácať úrok a istinu je mimoriadne silná.

AA - Veľmi silná schopnosť dlžníka splácať svoje záväzky a od AAA sa líši veľmi málo.

A- Silná schopnosť dlžníka splniť svoje finančné záväzky s mierne vyššou citlivosťou na nepriaznivé dopady zmien ekonomických podmienok ako v predchádzajúcich kategóriách.

BBB - Primeraná schopnosť splácať zadĺženie za normálnych okolností. Pri zmene ekonomických podmienok je vyššia pravdepodobnosť, že schopnosť splácať zadĺženie bude oslabená.

Špekulatívny stupeň

Investície do cenných papierov v tejto kategórii majú špekulatívny charakter s ohľadom na možnosti dlžníkov splácať úroky a istinu.

BB - Dlžník má najnižšiu náchylnosť neplniť svoje finančné záväzky v porovaní s ostatnými špekulatívnymi kategóriami. Pretrvávajúce neistoty alebo nepriaznivé ekonomické alebo finančné podmienky môžu viesť k neadekvátnej schopnosti splácať finančné záväzky.

B - Dlžník má väčšiu náchylnosť na neplnenie si finančných záväzkov, hoci v súčasnosti je schopný splácať istinu a úrok. Nepriaznivé finančné a ekonomické podmienky veľmi pravdepodobne vyústia do neochoty alebo neschopnosti splácať záväzky.

CCC - Schopnosť alebo neschopnosť plniť finančné záväzky závisí od priaznivých finančných a ekonomických okolností, so značnou náchylnosťou k ich neplneniu. Za nepriaznivých okolností nie je pravdepodobné, že dlžník splatí svoje záväzky.

CC - Táto kategória má rovnaký význam ako CCC, ale vzťahuje sa na neschopnosť splácať dokonca aj podriadený dlh - „subordinated debt" - pri ratingu firiem

C - Rovnaký význam ako pri CC, používa sa pri vyhlásení bankrotu.

D - Označuje neschopnosť splácať zadĺženie načas a v stanovenom objeme - default. Táto neschopnosť pretrváva aj po uplynutí odkladnej lehoty (grace period), alebo je ohrozené splácanie aj počas odkladnej lehoty.

Standard and Poor's používa na popis úverovej bonity nezávislých krajín štandardné formulácie:

- **veľmi silná schopnosť** splácať vonkajšie zadĺženie načas,
- **silná schopnosť** splácať vonkajšie zadĺženie načas s veľmi miernou citlivosťou na dopady nepriaznivého vývoja,
- **uspokojivá schopnosť** načas splácať záväzky, citlivá na dopady nepriaznivého vývoja,
- **primeraná schopnosť** načas splácať zadĺženi s minimálnou ochranou pred dopadmi nepriaznivého vývoja,
- **slabá schopnosť** splácať vonkajšie zadĺženie prejavujú sa výrazné neistoty a riziká,
- veľká **pravdepodobnosť, že dlžník nesplatí** svoje záväzky a bude nevyhnutné reštrukturalizovať zadĺženie.

Rating a Slovensko

Súčasťou stratégie vstupu Národnej banky Slovenska na medzinárodné kapitálové trhy bolo úspešnou emisiou obligácií NBS posilniť svoje ratingové ambície. V druhej polovici roku 1993 NBS začala spoluprácu s americkou ratingovou agentúrou Standard and Poor's, ktorú požiadala o stanovenie ratingového ohodnotenia Slovenskej republiky.

Začiatkom septembra 1993 začala NBS v spolupráci s Nomura International a Nomura Research Institute koordinovať prípravné práce na ratingovom procese. Na základe informácií o Slovensku, ktoré v tom čase mal Standard and Poor's k dispozícii, bol stanovený indikatívny rating Slovenskej republiky.

Prvou veľmi dôležitou úlohou bolo zhromaždiť množstvo štatistických údajov odrážajúcich ekonomický a spoločenský vývoj, ktorým prešla Slovenská republika v poslednom období. Napriek enormnej snahe expertov Národnej banky Slovenska, Nomura Research Institute vo Viedni, zástupcov rôznych ministerstiev a pracovníkov štatistického úradu nebolo možné požadované informácie zabezpečiť v dostatočnom množstve, kvalite a vypovedacej hodnote a vzájomnej konzistentnosti, a to najmä z týchto dvoch dôvodov:

1. Neboli k dispozícii niektoré údaje o vývoji a stave Slovenskej republiky z čias bývalej federácie. Analytici ratingovej spoločnosti nemali možnosť sledovať vývoj za posledných päť rokov (napr. hrubého domáceho produktu, rast exportov do zahraničia, hrubého zadĺženia Slovenskej republiky a pod).

2. Druhým dôvodom bol nedostatočne prepracovaný systém národných účtov a z toho vyplývajúca nutnosť odhadov vývoja hrubého domáceho produktu, agregátnej ponuky a dopytu a pod. Napriek týmto prekážkam sa expertom Národnej banky Slovenska a Nomura Research Institute podarilo zostaviť obsiahlu podkladovú správu, na základe ktorej Standard and Poor's bude môcť v budúcnosti sledovať ekonomický vývoj Slovenska.

Po prijatí indikatívneho ratingu Národnou bankou Slovenska nastala druhá fáza ratingového procesu, ktorou bol prieskum na mieste (field survey). Reprezentanti Standard and Poor's navštívili Slovensko v polovici novembra 1993. O tom, že tejto návšteve pripisovali mimoriadny význam svedčí aj skutočnosť, že delegáciu viedol jeden z výkonných riaditeľov tejto agentúry. Zástupcovia ratingovej agentúry počas svojej pracovnej návštevy rokovali s najvyššími predstaviteľmi vládnej exekutívy, zástupcami vtedajších opozičných strán v parlamente, odborových zväzov, so zahraničnými podnikateľmi, členmi diplomatického zboru USA na Slovensku. Prijal ich aj prezident SR a vtedajší premiér. Ťažisková diskusia sa odvíjala na pôde NBS.

RATINGOVÁ STRATÉGIA NBS

Ešte pred začiatkom samotného ratingového procesu NBS v spolupráci so svojim oficiálnym finančným poradcom reálne zhodnotila výhliadky na úspešnosť celého procesu. Po dôkladnej analýze spoločensko-ekonomickej situácie stanovila základný rámec svojich ratingových ambícií. Na základe tejto analýzy bolo nerealistické predpokladať, že Slovensko môže dosiahnuť hodnotenie blízke úrovni Českej republiky (BBB), vzhľadom na jej lepšiu východiskovú ekonomickú pozíciu, politickú stabilitu, jednoznačne deklarované krátko- a strednodobé ciele ekonomickej reformy a ich napĺňanie. Preto bola vypracovaná stratégia, ktorá sa vo svojej ekonomickej časti opierala o porovnávanie hlavných makroekonomických ukazovateľov Slovenska s výsledkami maďarskej ekonomiky. Hodnotenie Maďarska v tom čase bolo BB+.

Toto porovnanie je námetom na obsiahlu makroekonomickú štúdiu a vyberať len niektoré výsledky, ktoré vyznievali výrazne v náš prospech by bolo zavádzajúce. Obmedzím sa preto len na konštatovanie, že ambície Slovenska dosiahnuť rating v kategórii BB boli realistické.

BB- SO STABILNÝM VÝHĽADOM - ÚSPECH ALEBO SKLAMANIE

Standard and Poor's svojím hodnotením potvrdila, že Slovensku sa podarilo dosiahnuť určitú makroekonomickú stabilitu implementáciou línie podporovanej aj Medzinárodným menovým fondom. Ako predpokladali niektoré ekonomické predpovede, pozitívne bola hodnotená predovšetkým nízka hrubá zadlženosť Slovenska, ktorá predstavovala 82 % ročných vývozov, stabilný nárast devízových rezerv NBS a bankového sektora na úroveň 1,8 mld. USD, nižšia inflácia a pokles hrubého domáceho produktu. Oproti týmto pozitívam Standard and Poor's postavila riziko, že opatrenia na zmiernenie dopadu ekonomickej reformy by mohli vyústiť do nárastu inflácie a zhoršenia platobnej bilancie.

Toto nebezpečenstvo Standard and Poor's odvodzuje predovšetkým z krátkej existencie Slovenska ako nezávislého štátu a najmä z nestabilnej politickej klímy. Neexistencia jednoznačne stanovených predovšetkým stredno- a dlhodobých cieľov ekonomického smerovania Slovenska mala tiež svoj podiel na tomto hodnotení. Všeobecné a vágne formulované základné princípy nedávali dostatočnú záruku na rýchle zlepšenie ekonomických výsledkov.

Okrem politickej nestability, ktorá najvýraznejšie ovplyvnila hodnotenie, svoju úlohu zohrali aj ďalšie negatívne faktory. Patrí medzi ne najmä prakticky zastavený privatizačný proces, nízky prílev priamych zahraničných investícií, prerušenie rokovaní s Medzinárodným menovým fondom, málo spoľahlivá štatistika, zhoršovanie bežného účtu platobnej bilancie a rozsah zlých pôžičiek v bankovom sektore a v tejto súvislosti najmä obavy, ako rekapitalizácia potfólií bankového sektora zaťaží vládny a súkromný sektor.

Vzhľadom na vzájomný pomer pozitív a negatív je teda možné konštatovať, že ratingové ohodnotenie na úrovni BB- je primerané. Toto hodnotenie je každý rok aktualizované. Standard and Poor's je veľmi flexibilný, čo sa týka aktualizácie ratingového hodnotenia. Ak bude dosiahnutá predovšetkým politická stabilita, ktorá vytvorí priestor na výrazný pokrok v rokovaniach o Stand-by úvere s Medzinárodným menovým fondom, doriešia sa problémy s privatizáciou a stratégia ekonomickej reformy bude mať svoje konkrétne formulované priority a ciele, nič nestojí v ceste zlepšenému hodnoteniu.

Záver

Úverový rating predstavuje ohodnotenie rizika, že emitent alebo dlžník nebude schopný v plnom rozsahu a načas splácať svoje finančné záväzky. Ratingové agentúry poskytujú informácie o úverovom riziku prostredníctvom škály symbolov, ktoré sú indikátormi relatívneho stupňa krátko- alebo dlhodobého rizika spojeného s investíciou. Tieto ohodnotenia sú medzinárodne porovnateľné. Z hľadiska dlžníka (emitenta) má význam pri stanovovaní úrokovej sadzby podľa jeho kvality. Umožňuje taktiež jednoduchý vstup emitenta na medzinárodné finančné trhy, rozšírenie investorskej bázy, urýchlenie emisie a zníženie emisných nákladov. Investorovi poskytuje presnú informáciu o úverovom riziku spojenom s príslušnou transakciou pri nízkych hraničných nákladoch. Taktiež tieto informácie napomáhajú investorovi pri štrukturovaní investičného portfólia.

Tab. 2 Hodnotenie niektorých štátov

Štát	Poradie investičnej príťažlivosti	Standard and Poor's	Moody's
Čína	30	BBB	Baa1
Island	31	A	A2
Čile	34	BBB	-
Indonézia	35	BBB-	-
Grécko	39	BBB	Baa1
ČR	40	BBB	Baa3
Mexiko	41	BB+	Ba2
Turecko	42	BBB-	Ba1
Maďarsko	43	BB+	Ba1
Izrael	46	BBB+	-
Kolumbia	47	BBB-	Ba1
India	49	BB-	Ba2
Venezuela	51	BB	Ba1
SR	57	BB-	-
Trinidad	58	-	Ba2
Filipíny	64	BB-	Ba3
Brazília	65	-	B2

KARTY, KARTY, KARTY ...

Aké sú

V prvej časti nášho rozprávania o platobných kartách sme sa stručne vrátili do ich histórie. Dnes sa podrobnejšie pozrieme na jednotlivé typy kariet a ich charakteristické vlastnosti.

Základ karty tvorí obdĺžnik z plastu s výslednou hrúbkou 0,76 mm a rozmermi 85,6 x 54 mm (presne 85,6±0,12 x 54,00±0,08 x 0,76±0,08 mm), ktorý vychádza z pôvodného rozmeru magnetickej karty a dnes sú jeho fyzikálne vlastnosti definované normou ISO 7816-1. Túto normu rešpektujú takmer všetky v súčasnosti vydávané karty. Samotná technológia výroby základnej plastovej karty sa líši v závislosti od výrobcu, použitej technológie a budúceho typu. Najrozšírenejšie je vysekávanie z plastovej tabule uvedenej hrúbky po tom, ako boli vykonané základné technologické operácie (potlač, nanesenie magnetického nosiča informácií, hologram, laminovanie atď.). Možné je však aj lepenie z viacerých vrstiev, a to najmä v tom prípade, ak karta obsahuje výsek na vloženie fotografie a pod. Podrobný popis technológie výroby však presahuje rámec tohto článku.

Podobne ako pri peniazoch, rozoznávame aj pri plastových kartách **averz a reverz**. Rôzne techniky a technológie použité na zaznamenanie informácie na kartu a spôsob jej komunikácie s prostredím určujú typ karty a do značnej miery aj oblasť jej budúceho použitia.

Na obr. 1 je prehľad najvýznamnejších predstaviteľov jednotlivých typov z tohto hľadiska. Možná a bežne používaná je kombinácia niekoľkých spôsobov záznamu informácie na jednej karte. V takom prípade hovoríme o **hybridnej karte**.

Poznámka: Nebýva zvykom hovoriť o hybridnej karte v prípade kombinácie karty s vizuálnym záznamom informácie a iným typom karty.

Skôr než sa bližšie zoznámime s jednotlivými typmi kariet, ukážeme si niektoré základné znaky na príklade typickej hybridnej platobnej karty (obr. 2).

Averz karty

Základná potlač je realizovaná technikou ofsetovej tlače, zriedkavejšie, najmä pri malých sériách alebo lacnejších kartách, technikou sieťotlače.

Pri čísle karty, dátume platnosti a mene majiteľa karty je z bezpečnostných dôvodov použité reliéfne písmo, tzv. embossing. Stupeň bezpečnosti je v prípade čísla karty ešte zvýšený použitím podkladu s hologramom.

V ľavej hornej časti sa nachádza kontaktné pole a pod ním samotný čip. Technike čipových kariet budeme venovať osobitnú časť.

Obr. 1

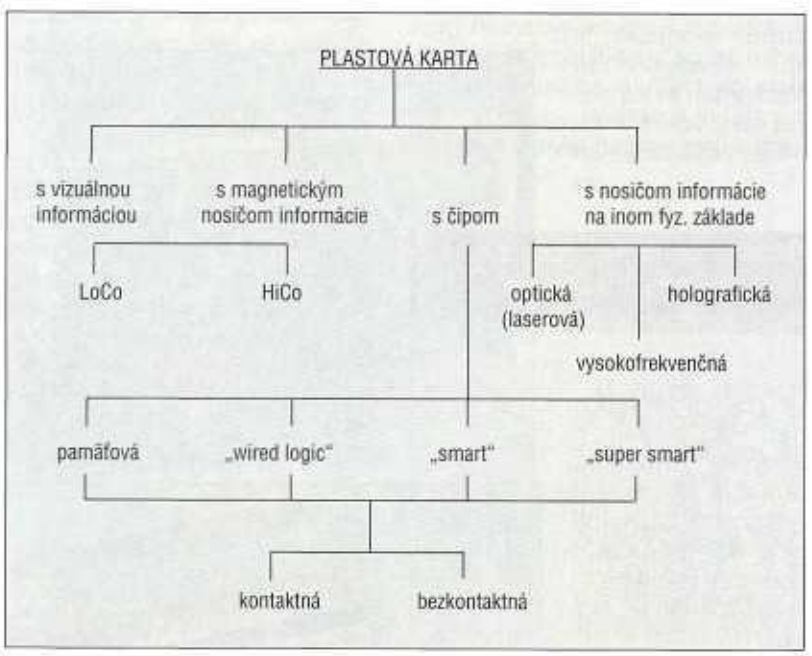

Obr. 2

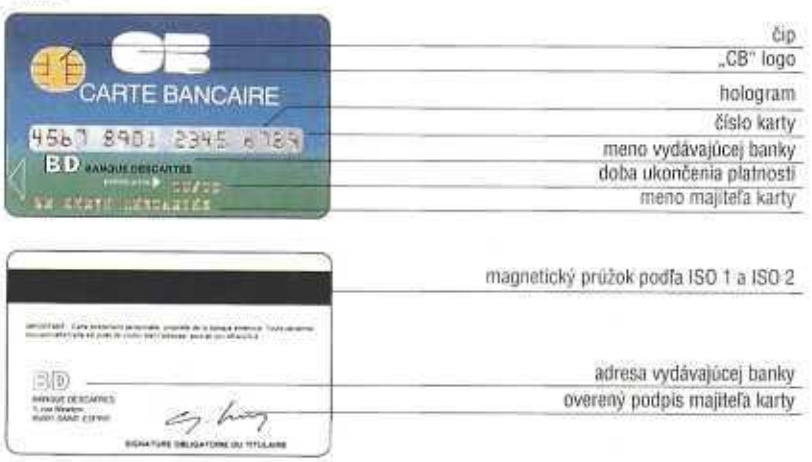

Reverz karty

V hornej časti reverzu je v polohe ISO umiestnený magnetický pruh, ktorý tvorí magneticky aktívna vrstva nanesená buď priamo špeciálnou farbou s obsahom magneticky aktívnych prvkov, alebo prilepením veľmi tenkého nosiča takejto vrstvy z vhodnej plastovej fólie.

Plocha pod magnetickým prúžkom je vyplnená textom súvisiacim s používaním karty a býva doplnená aj ďalšími informáciami tvoriacimi viacnásobné technické ochranné prvky karty. Technika tlače je ofset s využitím mikrotextu.

Samostatnou časťou je podpisová plocha v dolnej časť reverzu.

Na to, aby sa majiteľ mohol podpísať na plastový povrch bežnými písacími prostriedkami, je na určenom mieste nanesená špeciálna matná farba. Farba v písacom prostriedku spolu s podkladovou farbou podstatne sťažujú prípadné snahy falšovateľov o zmenu podpisu a sú jedným z ochranných prvkov karty.

Karta s vizuálnym spôsobom záznamu informácie

Je základným typom kariet. Pod vizuálnym spôsobom záznamu informácie rozumieme taký spôsob záznamu, ktorý je viditeľný ľudským zrakom, čiže napríklad:

- potlač rôznou technikou,
- gravírovanie,
- fotografia,
- embossing (reliéfne písmo pozitívne a negatívne),
- hologram,
- čiarový kód,
- podpis a iné ručne písané údaje,
- iné, napr. odtlačok prsta,
- kombinácie predchádzajúcich spôsobov.

Takéto karty sa zväčša využívajú ako klubové karty, karty firiem a inštitúcií, ako aj identifikačné karty, a to vrátane strojovo čitateľných identifikačných dokladov občanov. Ochrana proti falšovaniu sa zabezpečuje podobne ako v prípade bankoviek a cenných papierov výhradne kombináciou tlačových techník.

Obr. 3

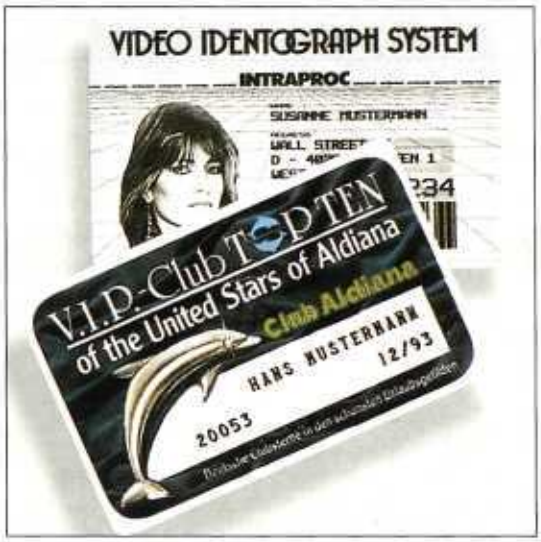

Relatívnou výhodou týchto kariet je ich cena, ktorá však použitím špeciálnych tlačových techník stúpa prakticky na úroveň kariet s magnetickým nosičom informácie. Podstatnou nevýhodou je naopak nemožnosť meniť už raz zaznamenanú informáciu. Príklad je na obr. 3.

Obr. 4

Karta s magnetickým nosičom informácie

Plastová karta s magnetickým nosičom informácie (magnetická karta) je základným typom karty s kódovanými informáciami a v súčasnosti je historicky najrozšírenejším druhom platobných kariet.

Magnetické karty sa používajú v medzinárodných sieťach VISA, EUROCARD, MASTERCARD, v bankových zoskupeniach GROUPEMENT DES CARTES BANCAIRES, ale aj u nás v sieti Slovenskej sporiteľne, a. s., VÚB a najnovšie ako štandard Združenia pre bankové karty v SR na báze združenia EUROPAY. Z iných ako bankových oblastí je najrozšírenejší systém magnetických platobných kariet na čerpanie pohonných hmôt BENZINOL. Veľmi časté je ich použitie vo funkcii identifikačných kariet najrôznejších systémov kontroly vstupu do objektov, hotelových a parkovacích kariet a pod.

Na obr. 4 je niekoľko možných spôsobov umiestnenia pruhu s magnetickou vrstvou na reverze karty. Vrchný a stredný spôsob je neštandardný a vychádza z pôvodného umiestenia magnetického pruhu na francúzskych bankových kartách. Spôsob umiestnenia magnetického pruhu na karte v spodnej časti obrázku je štandardizovaný normou ISO a všeobecne sa používa. Výnimku tvoria dodnes francúzske platobné karty CB, na ktorých sa používajú oba spôsoby umiestnenia magnetického pruhu, keďže vo Francúzsku sú rozšírené platobné karty s pôvodným umiestnením magnetickej vrstvy a treba zachovať kompatibilitu s týmito systémami.

Princíp záznamu informácie na karty s magnetickým nosičom je zhodný s princípom záznamu používa-

ným pri bežných magnetofónoch, resp. pri páskových pamätiach počítačov. Záznamové a čítacie zariadenie tvorí záznamová a čítacia hlava s príslušnými elektronickými obvodmi, ktorá sa pohybuje po magnetickej vrstve na karte, a to buď tak, že karta sa mechanicky posúva vo vodiacej štrbine snímača (obr. 5), alebo v prípade napr. bankomatov je karta zasunutá do štrbiny snímača a pohyb čítacej a záznamovej hlavy je zabezpečovaný mechanickým zariadením (obr. 6). Podobne ako v prípade magnetofónu je celý pruh s magnetickou vrstvou rozdelený štandardne do troch stôp, pričom stopy 1 a 2 sú určené iba na čítanie trvalo zaznamenaných dát a na stopu 3 je možný aj zápis. Celková záznamová kapacita magnetickej karty je štandardne 226 použiteľných znakov. Pre magnetické karty sa používajú dva typy magnetickej vrstvy líšiacej sa svojimi magnetickými vlastnosťami - s nízkou koercitivitou (LoCo - Low Coercitivity) a vysokou koercitivitou (HiCo - High Coercitivity).

Hlavné výhody magnetických kariet:

- nízka cena prepočítaná na jednu kartu pri sériovej výrobe,
- relatívne nenáročná výrobná technológia,
- jednoduchosť a relatívne nízka cena záznamových a snímacích zariadení.

Hlavné nevýhody magnetických kariet:

- obmedzená informačná kapacita daná maximálnou hustotou záznamu a fyzickou dĺžkou magnetickej stopy, ktorá neumožňuje uloženie údajov potrebných napríklad na off-line autorizáciu majiteľa, uloženie údajov potrebných na polyfunkčné využitie karty,
- obmedzená možnosť záznamu na kartu,
- karta nemá vlastnú logiku,
- relatívne ľahká možnosť prístupu k zaznamenaným informáciám a tým vysoká možnosť ich zneužitia neoprávneným pozmeňovaním alebo kopírovaním (o bezpečnostných otázkach neskôr),
- možnosť poškodenia záznamu buď fyzicky (poškriabanie, oter a pod.), alebo v dôsledku citlivosti na vonkajšie magnetické pole,
- krátka doba možného využívania karty (typicky 1 rok).

Na zvýšenie odolnosti magnetických kariet proti zneužitiu sa používajú tri základné metódy ochrany, a to:

1. **Copytex** - metóda optoelektrického merania parametrov štruktúry nosiča magnetickej vrstvy, meranie magnetických vlastností záznamovej stopy a spoločný protokol s dátami zapísanými na jednotlivých stopách. Takýto záznam sa pri aplikácii karty automaticky porovnáva s novým meraním.
2. **Watermark** - na záznamovej stope sa pri výrobe karty vytvorí pomocou jednosmernej magnetizácie kontrolná značka, ktorú nie je možné bežnou záznamovou a čítacou hlavou napodobniť ani zmeniť.
3. **MM príznak** - pomocou vhodného algoritmu sa v rámci procesu personalizácie vypočíta tzv. MM-kľúč a tento sa zaznamená mimo magnetickej stopy na kartu tak, aby nebol priamo opticky viditeľný. Pri vlastnom použití karty, napr. v ATM, sa tento záznam zviditeľní pomocou UV-svetla a porovná s MM-kľúčom, aktuálne vypočítaným z dát na karte.

Všetky uvedené metódy komplikujú falzifikáciu takto chránenej karty, ale **v žiadnom prípade nepredstavujú úplnú ochranu a neznemožňujú jej kopírovanie a neoprávnené pozmeňovanie.**

Obr. 5

Obr. 6

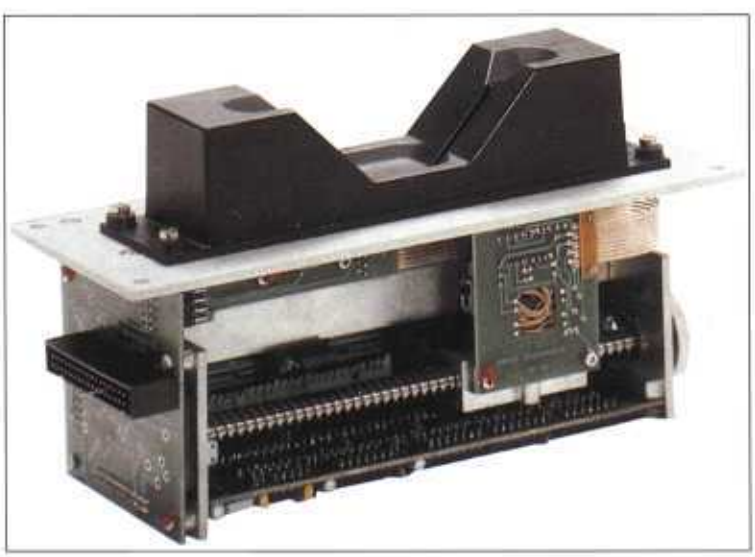

Optická (laserová) karta

Optická (laserová) karta je moderným informačným médiom, ktorého aplikačné obdobie iba prichádza. Je to plastová karta formátu ISO vyrobená z polykarbonátového laminátu, ktorej reverz (pracovnú plochu) tvorí typická zrkadlová plocha (obr. 7). Pod ňou je umiestnená špeciálna vrstva veľmi jemnozrnného fotoaktívneho materiálu. Záznam sa vykonáva opticky laserovým lúčom v súbežných vodorovných stopách. Keďže priemer lúča je veľmi malý, je možné dosiahnuť vysokú hustotu stôp a tým aj celkovú veľmi vysokú záznamovú kapacitu. Zo všetkých informačných nosičov používaných pri plastových kartách má práve

optická laserová karta najväčšiu kapacitu na uloženie dát, typicky 4,2 MB bez zabezpečovacieho kódu a približne 3 MB so zabezpečovacím kódom.

Vysoká záznamová kapacita predurčuje aj použitie optickej karty. Typickou oblasťou sú vysokobezpečné identifikačné systémy, keďže karta umožňuje uložiť v digitalizovanej forme tzv. biometrické charakteristiky osoby, napr. charakteristiky hlasu, štruktúru očného pozadia alebo papilárnych línií (odtlačok prsta).

Optickú kartu možno úspešne aplikovať aj v lekárstve, kde umožňuje uloženie a priebežnú aktualizáciu chorobopisu, údajov o celkovom stave pacienta a ďalších informácií o ňom, prípadne digitalizované údaje výsledkov vyšetrení.

Charakteristickou vlastnosťou optickej karty vyplývajúcou z technológie záznamu je skutočnosť, že raz zaznamenanú informáciu nemožno zmeniť ani vymazať. Po úplnom zaplnení záznamových stôp sa dajú v ďalšom informácie iba čítať. To môže, najmä v bankových aplikáciách, predstavovať nevýhodu. Súčasnou nevýhodou je taktiež **vysoká cena kariet, ale najmä čítacích a záznamových zariadení**, čo sa však v budúcnosti pravdepodobne zmení.

Ako príklad aktuálnej aplikácie optickej karty v bankovníctve možno uviesť platobný systém TERCIER EXPRESS CARDS (TEC) Universal banky, a.s., Ústí nad Labem, v Českej republike. Sú vydávané tri základné typy kariet (Classic, Silver, Gold) slúžiace ako platobná a identifikačná karta pre styk s bankou. Klasický PIN je v tomto prípade nahradený digitalizovaným odtlačkom prsta majiteľa karty, ktorý špeciálne snímacie zariadenie porovnáva s originálom pri každom použití karty. V budúcnosti sa predpokladá využitie optickej karty TEC aj pri bezhotovostnom nákupe tovaru v rámci ČR.

Holografická karta

Záznam je na jednej stope vytvorený ultrajemnou holografickou technikou na transparentný prúžok plastu, podložený odraznou hliníkovou vrstvou. Zápis sa vykonáva zahriatím určeného miesta, čím dôjde k mikroskopickému odpareniu hliníkovej fólie a tým k zmene optických vlastností.

Zmena uhla odrazu čítacieho optického lúča v danom mieste je následne vyhodnocovaná ako vlastná jednotková informácia. Záznam je viditeľný voľným okom, podobne ako v predchádzajúcom prípade však nie je možné už raz zaznamenanú informáciu meniť alebo mazať. Pamäťová kapacita je obmedzená na 120, resp. 240 bitov. Patentové práva sú vo vlastníctve švajčiarskej firmy Landis-Gyr.

Holografické karty na tomto princípe sa používajú v niektorých európskych krajinách najmä ako predplatné karty do telefónnych automatov.

Vysokofrekvenčná karta

Princíp tohto typu karty spočíva vo využití vysokofrekvenčného prenosu medzi snímačom a kartou (obr. 7), kde snímač vytvára vysokofrekvenčné elektromagnetické pole do určitej vzdialenosti závislej od konkrétneho systému. Ak sa v tejto vzdialenosti ocitne karta, pole v nej vyvolá odozvu. Jeho energia slúži podobne ako v historických „kryštálkach" na napájanie odpovedacích obvodov v karte, ktoré reagujú vyslaním vopred pevne od výrobcu nastaveného kódu do snímača.

V zásade rozoznávame dva druhy tohto typu kariet, a to **karty pasívne a karty aktívne.** Pasívne karty reagujú vyššie opísaným spôsobom, aktívne karty majú v plaste výrobcom vstavanú jednorazovú batériu, ktorá zvyšuje dosah kódového odpovedača karty. Pre pasívne karty je maximálna vzdialenosť medzi snímačom a kartou jednotky až desiatky centimetrov, pre aktívne vysokofrekvenčné karty sa táto vzdialenosť zvyšuje na 1 až 2 metre. Vzhľadom na možnosť skrytej montáže snímačov je tento typ karty vhodný predovšetkým na kontrolu vstupu osôb do objektu a pohybu v ňom, a to aj skrytým spôsobom. V oblasti bankovníctva je ideálne využitie aktívnych kariet ako doplnkového spôsobu ochrany na najcitlivejších miestach prístupových systémov.

Obr. 7

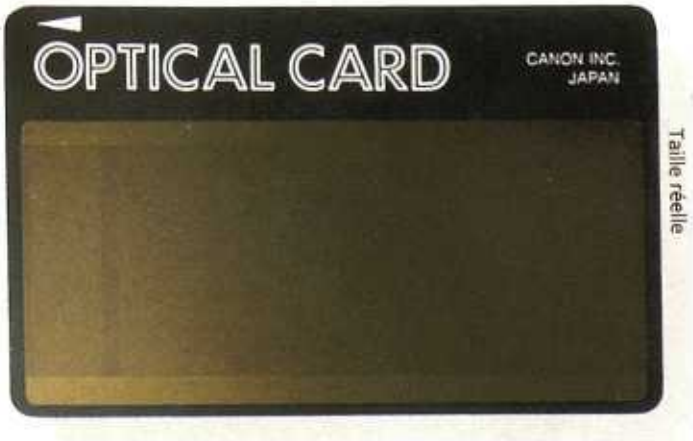

Čipová karta

Hneď na úvod treba poznamenať, že pojem „čipová karta" je veľmi rozsiahly a často sa nesprávne interpretuje.

Ako čipovú označujeme **akúkoľvek plastovú kartu, ktorá má zabudovaný integrovaný obvod (čip) bez rozlíšenia, o aký čip ide** (porovnaj s obr. 1). Niektoré čipové karty majú dokonca v nosiči z plastu zabudovaných niekoľko vzájomne prepojených čipov. Podľa požadovanej funkcie sa líši vnútorná štruktúra čipu a tým aj typ čipovej karty. A tak, ako nemôžeme použiť telefónnu kartu s pamäťovým čipom na výber hotovosti z ATM, nemôžeme použiť ani „inteligentnú", tzv. „smart" kartu v obyčajnom telefónnom automate. I keď druhý prípad je za určitých podmienok možný a perspektívny.

V oboch prípadoch však hovoríme o čipovej karte. Teda pozor! Ak niekto hovorí, že používa čipovú kartu v nejakej aplikácii, nie vždy musí byť vhodná aj na inú aplikáciu, a to napriek skutočnosti, že iný typ čipovej karty je na túto aplikáciu vhodný.

Keďže problematika čipových kariet je veľmi rozsiahla a z hľadiska uplatnenia v bankovníctve predstavujú práve čipové karty najperspektívnejšie médium pre bezhotovostné platobné operácie, budeme im venovať samostatnú časť.

Ing. Michal Sasinek

BANKOVNÍCTVO
V. časť

AKTÍVNE OPERÁCIE KOMERČNÝCH BÁNK

Doc. Ing. Božena Petrjánošová
Ekonomická univerzita Bratislava

Aktívne operácie komerčných bánk nadväzujú na ich pasívne operácie. Je to logické, nakoľko banky peniaze, ktoré sústredia formou pasívnych operácií, následne využívajú na svoje vlastné podnikanie. Vyčleniť aktívne operácie ako výlučne podnikateľské a ostatné operácie ako nepodnikateľské nie je v praktickom ponímaní tak jednoznačné. Často sa stretneme s tvrdením, že pasívne operácie bánk sú práve tak podnikateľské, ako aktívne operácie. Na štruktúre zdrojov, ktoré sa prostredníctvom nich získali, ako aj na tom, od koho a za koľko sa zdroje získali, závisí v podstatnej miere efektívnosť bankovej činnosti a jej zisk, do ktorého sa táto priamo premieta. Toto tvrdenie je dnes o to viac opodstatnené, že získať cudzie zdroje od ekonomickej verejnosti v atmosfére celkového nedostatku zdrojov v ekonomike nie je vôbec jednoduché. Podobne je to i v ostatných bankových činnostiach, kde si banky prostredníctvom príslušných provízií vzťahujúcich sa na jednotlivé bankové služby môžu výrazne vylepšiť svoj hospodársky výsledok.

Hoci nie je jednoduché vymedziť aktívne bankové činnosti, spravidla sa za aktívne operácie bánk považujú:
- **úverové operácie,**
- **investičné činnosti bánk.**

Prevažnú časť aktívnych operácií tvoria úverové operácie, ktoré sú klasickými aktívnymi operáciami komerčných bánk. Postupne sa pridávali ďalšie, novšie formy, napr. investovanie do cenných papierov. V našom bankovníctve ešte stále prevažuje v aktívnych operáciách bánk úver, aj keď banky čoraz viac vo svojich aktívnych operáciách využívajú investovanie.

1. ÚVEROVÉ OPERÁCIE KOMERČNÝCH BÁNK

Pri úverových operáciách vystupuje banka ako **veriteľ, je v aktívnom postavení.** V trhových ekonomikách banka poskytuje celú škálu rôznych úverov. Najčastejšie sa členia z hľadiska času - na krátkodobé, strednodobé a dlhodobé.

1.1 Krátkodobé úverové operácie

Vo vyspelých trhových ekonomikách medzi krátkodobé úverové operácie patrí:
- **kontokorentný úver,**
- **zmenkové úvery,**
- **ručiteľské úvery,**
- **lombardný úver.**

Najrozšírenejším krátkodobým bankovým úverom je **kontokorentný úver.** Jeho základom je kontokorentný účet vedený v banke, ktorý je kombináciou vkladového a úverového účtu. Na tento účet prichádzajú všetky príjmy príslušného ekonomického subjektu a na druhej strane sa z neho uskutočňujú všetky platby. Ak sú výdavky vyššie ako príjmy, bežný účet sa dostáva do debetu.

Debetné saldo potom predstavuje poskytnutie kontokorentného úveru. Toto saldo však nesmie prekročiť tzv. úverový limit, ktorý banka s klientom vopred dohodne - v rámci dohody o kontokorentnom úvere. Úverový limit sa stanovuje individuálne, na základe previerky úverovej spôsobilosti a vývoja bežného účtu klienta v minulosti.

Dohoda o kontokorentnom úvere vzniká uzatvorením úverovej zmluvy, ktorá nemá predpísanú záväznú formu.

Kontokorentný úver sa používa na vyrovnanie výkyvov bežného účtu, na dlhodobé krytie a sezónne potreby variabilného kapitálu a na krátkodobé investičné výdavky.

Hlavnou výhodou kontokorentného úveru je, že klient nemusí pri každej potrebe krátkodobých peňažných prostriedkov znovu uzatvárať úverovú zmluvu. Tento typ úveru sa svojou veľkosťou a umiestnením v čase prispôsobuje okamžitým potrebám klienta.

Určitou modifikáciou kontokorentného úveru je **revolvingový úver**. Používa sa najmä pri podnikaní so zahraničnou majetkovou účasťou. V rámci dohodnutého revolvingového úveru banka poskytuje klientovi krátkodobý úver na dohodnutú sumu, ktorá sa nesmie prekročiť - požiadavky nad dohodnutú sumu sa berú ako nový úver. Na druhej strane v prípade nevyčerpania celej sumy sa účtujú poplatky za nevyčerpanú časť (poplatok sa dohodne v úverovej zmluve). Tento úver sa poskytuje dobrým klientom, u ktorých v určitých intervaloch opakovane dochádza k požiadavkám na úver, poskytovaný na tie isté účely.

Pri **zmenkových úveroch** má rozhodujúci význam zmenka. Podľa spôsobu jej použitia sa rozlišujú rôzne druhy zmenkových pôžičiek.

Najrozšírenejším zmenkovým úverom je **zmenkový eskontný úver**. Jeho podstata spočíva v tom, že banka odkupuje zmenku od jej majiteľa pred lehotou splatnosti. Pri odkupe - eskonte zmenky banka vychádza z nominálnej hodnoty zmenky, odpočítava diskont, čo je úrok za čas zostávajúci do splatnosti zmenky. Banka nakupuje zmenku od pôvodného majiteľa, prípadne od majiteľa, ku ktorému sa prostredníctvom rubopisu dostala, a to na základe tzv. kúpnej dohody.

Po odkúpení zmenky sa jej majiteľom stáva banka, ktorá v termíne splatnosti predkladá zmenku zmenkovému dlžníkovi na preplatenie. V prípade odmietnutia zaplatenia alebo neschopnosti platiť banka žiada preplatenie zmenky od posledného majiteľa zmenky.

Banka pri nákupe zmenky poskytuje priamy peňažný úver majiteľovi zmenky, avšak nepriamo úveruje hlavného dlžníka, ktorému predkladá zmenku v lehote splatnosti na preplatenie.

Pri nákupe zmeniek si banky uplatňujú rôzne podmienky, niektoré eskontujú iba tie, ktorých vystavovateľ i majiteľ sú jej klientmi, často uprednostňujú obchodné zmenky pred finančnými atď. Treba si uvedomiť, že na odkúpenie zmenky nie je právny nárok. Eskont zmenky znamená poskytnutie krátkodobého úveru - banka ju odkúpi iba vtedy, ak sa jej zdá byť málo riziková a ak má dostatok zdrojov na poskytovanie úverov.

Eskontný úver môže mať dve formy:

- **jednorazový eskontný úver,**
- **zmenkové obligo.**

Pri zmenkovom obligu banka stanoví úverový rámec, do výšky ktorého prijíma zmenky na eskont.

Druhou základnou formou zmenkového úveru je **akceptačný úver**. V tomto prípade banka neposkytuje faktický úver, ale tým, že zmenku akceptuje, poskytuje svoje dobré meno ako záruku, že dlžník zmenku zaplatí. Akceptačný úver vzniká tak, že klient vypíše zmenku na banku, ktorá ju akceptuje, teda zaviaže sa zaplatiť záväzok daný zmenkou pri dospelosti, splatnosti zmenky. Pri akceptovaní zmenky banka nepotrebuje reálne peniaze na poskytnutie úveru. Akceptované zmenky sa môžu použiť:

- **na vyrovnávanie záväzkov,**
- **na ich eskontovanie - získanie peňažnej hotovosti.**

Akceptačný úver sa v zahraničnoobchodnej praxi prejavuje ako **remboursný úver.** Na žiadosť dovozcu sa akceptuje zmenka vystavená vývozcom na tzv. remboursnú banku. Táto banka akceptuje zmenku na základe dokumentov, ktoré sa vzťahujú na príslušú obchodnú operáciu. Vývozca môže takto akceptovanú zmenku eskontovať v niektorej ďalšej banke.

Ďalšou formou zmenkového úveru sú **ručiteľské úvery,** pri ktorých sa banka zaručuje uhradiť za svojho klienta jeho záväzok voči tretej osobe, pokiaľ sa dlžník dostane do finančnej tiesne. Tento záväzok býva vo forme osobitne spísanej listiny - osobitný záručný list alebo príslušná doložka - tzv. aval na zmenke.

V prípade ručiteľských úverov banka vlastne predáva svoje dobré meno, plne ručí za zmenkový záväzok - preto sa poskytuje iba prvotriednym klientom.

Pri všetkých zmenkových úveroch banka dôkladne zvažuje ich riziko. Poskytuje ich len tým, ktorí sú dôveryhodní a pri ktorých je veľká pravdepodobnosť ich návratnosti. Hoci eskontný úver je skutočným poskytnutím peňažných prostriedkov a akceptačný, prípadne avalový úver je len poskytnutím dobrého mena banky, banka nesie pri nich (najmä pri avalovom úvere) značné riziko.

Lombardný úver je úver poskytovaný bankou na zálohu hnuteľnej veci a riadi sa jej hodnotou. Pohybuje sa od 60 do 90 % hodnoty zálohu. Je stanovený pevnou sumou na dohodnutú dobu, po ktorej musí byť splatený. V opačnom prípade banka uplatní svoje právo vyplývajúce zo záložného práva. Podľa toho, čo slúži ako predmet zálohu, rozoznávame lombardný úver na:

- **cenné papiere,**
- **tovar,**
- **pohľadávky,**
- **drahé kovy a iné cennosti.**

Lombardný úver na cenné papiere je najčastejším typom lombardného úveru. Je výhodný pre banku i dlžníka. V prípade nesplatenia úveru môže banka založené cenné papiere rýchlo speňažiť. Pre dlžníka tento úver predstavuje možnosť krátkodobej pôžičky bez toho, že by ihneď musel predávať cenné papiere, ktoré vlastní. Aj keď cenné papiere založí, stále mu zostáva na ne vlast-

nícke právo. Vo väčšine prípadov dlžník neodovzdáva banke reálne cenné papiere, ale iba potvrdenku o ich deponovaní.

Lombardný úver môže banka poskytnúť aj na založenie zmenky. Používa sa vtedy, keď klient potrebuje veľmi krátkodobý úver a eskont zmenky nie je pre neho výhodný.

Lombardný úver na tovar sa poskytuje na tovar, s ktorým sa dobre obchoduje - najlepšie na tovar obchodovaný na burze. Ani v tomto prípade však dlžník neodovzdáva banke tovar reálne - odovzdáva jej len skladiskový list, konosament, nákladný list - dokumenty, ktoré mu znemožňujú disponovať s tovarom.

Napriek zabezpečeniu úveru tovarom je tento typ úveru pre banku riskantný, nakoľko často môže dôjsť k veľkým výkyvom cien, tovary sa prestanú predávať, banke vznikajú dodatočné náklady spojené s kontrolou tovaru atď.

Lombardný úver na pohľadávky je krátkodobý úver zabezpečený pohľadávkami. Používa sa v prípade, ak podnikateľský subjekt poskytne obchodný úver bez toho, že by žiadal vystavenie zmenky. Od banky potom žiada na svoje pohľadávky úver, uzatvorí s ňou úverovú zmluvu a ako zábezpeku úveru postúpi banke faktúru, prípadne už odberateľom uznanú pohľadávku.

Lombardný úver na drahé kovy a iné cennosti sa v praxi používa zriedkavo. Pre banku predstavuje malé riziko - drahé kovy nepodliehajú znehodnoteniu a nie je problém ich predať.

Okrem drahých kovov možno ako zábezpeku lombardného úveru použiť:

- **vkladné knižky,**
- **životné poistky,**
- **autorské pohľadávky a práva.**

Lombardný úver má istú podobnosť s kontokorentným úverom. Odlišuje sa však tým, že je poskytovaný na pevnú sumu. Celá suma úveru je úročená úrokovou sadzbou nezávisle od toho, či ju klient banky využil.

Uvedený prehľad krátkodobých úverov ukazuje širokú paletu možností vo fungujúcej trhovej ekonomike. V našej bankovej praxi sa stále ešte stretávame **s krátkodobými účelovými úvermi.** Okrem kontokorentného a revolvingového úveru banky poskytujú najmä tieto úvery:

- **krátkodobý účelový úver so splatnosťou do 1 roka na prevádzkové a investičné potreby,**
- **krátkodobý úver so splatnosťou do 1 roka na prechodný nedostatok finančných prostriedkov,**
- **preklenovací úver atď.**

Krátkodobý účelový úver sa poskytuje podnikateľskej sfére na krátkodobé potreby súvisiace s podnikateľskou činnosťou, ako sú napríklad: zásoby, prevádzkové náklady, pohľadávky voči odberateľom a za vývoz, dodávky zo zahraničia, investičný majetok atď. Účel, na ktorý sa úver poskytuje sa bližšie špecifikuje v žiadosti o úver. Na úver sa uzatvára zmluva, a to na celú dobu trvania záväzku, maximálne však na obdobie jedného roka. V priebehu kalendárneho roka sa úver môže poskytnúť na ten istý účel i viackrát - samozrejme za predpokladu, že jeho zaplatenie nie je ohrozené.

Úver na prechodný nedostatok finančných prostriedkov sa poskytuje na prechodný nedostatok finančných prostriedkov, spravidla nezavinený podnikateľským subjektom. Úver sa môže poskytnúť na:

- **odstránenie príčiny finančných ťažkostí,**
- **zaplatenie bankových úrokov a poplatkov,**
- **zloženie prostriedkov na otvorenie akreditívu,**
- **platenie promptných platieb atď.**

Úver sa vždy poskytuje na základe zmluvy, v ktorej sa stanoví termín a spôsob splácania, prípadne ostatné podmienky. Zabezpečenie úveru banka požaduje pri konkrétnych úveroch individuálne, v závislosti od miery rizika. Uvedený úver je spravidla veľmi krátkodobý - väčšinou nepresahuje 1 mesiac.

Preklenovací úver je úver na preklenutie časového nesúladu medzi potrebou a tvorbou zdrojov podnikateľského subjektu za podmienky, že chýbajúce zdroje vytvorí do konca roka, keďže tento úver sa spláca z disponibilných zdrojov. Preto sa v žiadosti o úver špecifikuje tvorba zdrojov a potrieb v členení podľa mesiacov na celú dobu čerpania a splácania úveru.

V našej bankovej praxi sa pomaly začínajú objavovať aj eskontné úvery, aj keď zatiaľ iba v pomerne malom rozsahu. Sú totiž viazané na rozšírenie platenia prostredníctvom zmenky, čo sa v našom prostredí vzhľadom na vysokú platobnú neschopnosť ťažko udomácňuje. Na druhej strane tieto úvery predstavujú nároky na bankové zdroje, tak ako hociktorý iný krátkodobý úver.

1.2 Stredno- a dlhodobé úverové operácie

Patrí sem poskytovanie úverov, ktoré presahujú lehotu jedného roka. Hranica medzi stredno- a dlhodobosťou je určená takto:

- strednodobé úvery - so splatnosťou do 4 rokov,
- dlhodobé úvery - so splatnosťou nad 4 roky.

Vo vyspelých trhových ekonomikách medzi stredno- a dlhodobé úverové operácie patria:

- **emisná pôžička,**
- **pôžička na úverový úpis,**
- **hypotekárna pôžička,**
- **spotrebné pôžičky.**

Emisná pôžička je priama pôžička bez sprostredkovateľskej funkcie banky. Vo svojej podstate je priamou pôžičkou podnikateľského subjektu, ktorý sa v tomto prípade neobracia priamo na banku so žiadosťou o úver, ale emisiou dlhopisov sa obracia na celú ekonomickú verejnosť so žiadosťou o odkúpenie jeho úverových cenných papierov. Banka však často poskytuje služby spojené s emisiou cenných papierov, ako aj služby pri ich predaji. Banka, prípadne skupina bánk, časť emisnej pôžičky spravidla odkúpi. Často emitentovi poskytuje aj poradenské služby spojené s úkonom emisie.

Úverový úpis je alternatívou úverovej pôžičky. Rozdiel spočíva v tom, že podnikateľský subjekt sa neobracia so žiadosťou o pôžičku na širokú verejnosť, ale priamo na banku. Úver dostáva od banky, ktorá si preverí, tak ako aj pri iných typoch bankových úverov, jeho úverovú spôso-

bilosť. Dlžník podpisuje v tomto prípade banke tzv. **záväzkovú listinu - úverový úpis.** Táto je dôkazom pohľadávky banky voči nemu, nie je však cenným papierom, čo je nevýhoda, nakoľko veriteľ - banka ju nemôže premeniť na likvidné prostriedky ešte pred jej splatnosťou. Niekedy uzatvára banka aj pri tomto úvere s dlžníkom zmluvu, v ktorej sa konkretizujú všetky úverové podmienky.

Hypotekárne pôžičky sú pôžičky, ktoré poskytujú banky na základe existencie majetku v podobe nehnuteľností. Patria k najstarším typom bankového úveru. Poskytujú sa na základe dokladov o vlastníctve domov, pozemkov, hospodárskych budov - skrátka nehnuteľností, ktoré zabezpečujú úver proti riziku jeho nezaplatenia. Zabezpečením môžu byť aj nehnuteľnosti, ktoré v dôsledku poskytnutia úveru ešte len vzniknú (napríklad výstavba nových obytných domov). Pokiaľ je na základe vlastníctva nehnuteľnosti poskytnutý úver, hovoríme, že je na nehnuteľnosť „uvalená hypotéka". Vtedy nemôže vlastník s uvedeným majetkom voľne disponovať, a to aj v tom prípade, keď je prevažná časť úveru splatená.

Tento úver je veľmi rozšírený pri financovaní domového fondu. Používa sa však aj pri financovaní investičných akcií priemyselných podnikov. Veľký význam má aj v poľnohospodárstve. Často sa vyskytuje i pri financovaní spotrebných a iných účelov, napríklad pri vyplácaní dedičov.

Spotrebné pôžičky majú prevažne strednodobý charakter. Sú to úvery fyzickým osobám a domácnostiam, slúžia teda na nákup spotrebných predmetov - auta, nábytku atď. Časť týchto pôžičiek má však aj krátkodobý a dlhodobý charakter. V poslednom období sa rozšírilo poskytovanie pôžičiek v kontokorentnej forme, čo znamená čerpať úver priamo na bežnom účte občana.

V našej praxi sa stretávame prevažne s krátkodobými bankovými úvermi, čo je dôsledok ekonomickej neistoty. S narastajúcou lehotou splatnosti narastá aj riziko nesplatenia úveru - preto v neistých dobách sa poskytujú najmä krátkodobé, prípadne do určitej miery aj strednodobé úvery. Získať dlhodobý úver je priam umením.

V prípade poskytnutia dlhodobejších úverov ide najmä o **stredno- a dlhodobé účelové úvery.** Aj keď sa tieto vyskytujú v rôznych formách, ide v podstate o dva základné typy:

- **strednodobý účelový úver - so splatnosťou 1-4 roky - na prevádzkové a investičné potreby,**
- **dlhodobý účelový úver - so splatnosťou nad 4 roky, väčšinou do 7, prípadne 10 rokov - na investičné potreby.**

Okrem toho banky môžu poskytovať aj **úvery spojené s privatizáciou.** Sú to napríklad úvery na nákup privatizovanej jednotky, na zásoby privatizovanej jednotky, na zloženie dražobnej istoty a pod. Môžeme sa stretnúť aj s úverom na zloženie podielu do obchodnej spoločnosti, družstva.

1.3 Hodnotenie úverového dlžníka

V prípade žiadosti o úver banka klienta dôkladne zhodnotí, čím si podstatne znižuje riziko nesplatenia úveru. Hodnotí sa:

- **právna spôsobilosť,**
- **osobná dôveryhodnosť,**
- **hospodárska situácia.**

Právna spôsobilosť znamená, že klient je právne spôsobilý preberať na seba záväzky plynúce z úverového vzťahu, resp. že je právne spôsobilý ručiť svojím majetkom. Keď je klient právnickou osobou, preukáže sa výpisom z obchodného registra, keď fyzickou osobou, predloží živnostenský list alebo občiansky preukaz.

Banka zároveň posudzuje aj majetkové pomery klienta, spoluzodpovednosť a možnosti ručenia za svoje záväzky. Pri akciových spoločnostiach a spoločnostiach s ručením obmedzeným sú majetkové vzťahy a ručenia presne vymedzené. V prípade verejnoprospešných spoločností, komanditných spoločností, prípadne individuálnych podnikateľov musí banka presne vymedziť ich majetkovú zodpovednosť.

Osobná dôveryhodnosť znamená, že klient má vlastnosti predurčujúce stať sa spoľahlivým obchodným partnerom banky. Za základné znaky dôveryhodnosti sa považujú:

- **stabilné finančné výsledky,**
- **presné a včasné plnenie zmluvných a platobných záväzkov,**
- **minimálne alebo žiadne reklamácie na tovar,**
- **stálosť a spoľahlivosť vo vzťahoch k banke,**
- **dostatočný zostatok na účte atď.**

Pri hodnotení klienta banka vychádza z vlastných dlhodobých skúseností a z dostupných objektívnych informácií. Posudzuje správanie sa klienta v minulosti, pričom nevylučuje možnosť zmeny jeho správania v budúcnosti.

V našich podmienkach je hodnotenie dôveryhodnosti klienta podstatne sťažené. Veľa podnikateľských subjektov vzniklo u nás iba nedávno. Aj v prípade stálych bankových klientov je v dôsledku transformácie ekonomiky a tým zmenenej formy ich správania ťažko posudzovať na základe minulých skúseností ich momentálne správanie, resp. predvídať ich správanie v budúcnosti. Naviac, neexistujú dlhodobejšie objektívne štatisticko-informačné záznamy.

Hospodárska spôsobilosť žiadateľa o úver predstavuje kľúčovú časť skúšky úverovej spôsobilosti. Jej cieľom je posúdiť:

- **skutočné hospodárske pomery podnikateľa,**
- **dôvod žiadosti o úver,**
- **či mu môže byť úver poskytnutý,**
- **za akých podmienok mu môže byť úver poskytnutý.**

Takéto hodnotenie klienta je vnútornou záležitosťou každej banky, pričom za najdôležitejšie prvky vecného hodnotenia úverovej bonity sa považujú kvalifikácia manažmentu, účel použitia úveru, analýza a kritika účtovnej uzávierky, aktuálna obchodná situácia, vývoj v budúcnosti a ostatné kritériá úverovej bonity.

1.4 Zabezpečenie úveru

Napriek dôkladnému hodnoteniu žiadateľa, a to aj v prípade pozitívneho výsledku, požaduje banka vo väčšine prípadov **dostatočné zabezpečenie úveru,** ktoré jej umožňuje v prípade nesplatenia úveru uplatniť nároky voči dlžníkovi, resp. tretej osobe a dosiahnuť tak v konečnom dôsledku úhradu úverovej alebo úrokovej pohľadávky.

V našich podmienkach sú prostriedky úverového zabezpečenia vymedzené obchodným zákonníkom a občianským zákonníkom. Za úverovým zabezpečením, ktoré môže mať rôznu podobu, je v konečnom dôsledku vždy **majetok - hnuteľný alebo nehnuteľný, vlastný majetok žiadateľa o úver alebo majetok tretej osoby, ktorá za úver ručí.**

V podstate je možné vytypovať tri spôsoby úverového zabezpečenia:

- **reálne zabezpečenie,**
- **osobné zaistenie,**
- **záruka štátu, prípadne banky.**

Reálne zabezpečenie znamená, že predmetom ručenia je majetok, ktorého je klient vlastníkom alebo spoluvlastníkom. Môže ísť o už existujúci majetok alebo majetok, ktorý sa zadováži z poskytnutého úveru. Úver možno zabezpečiť rôznymi formami hnuteľného a nehnuteľného majetku:

- **nehnuteľným majetkom,**
- **hnuteľným majetkom,**
- **vkladmi vinkulovanými v prospech banky,**
- **cennými papiermi,**
- **osobným majetkom podnikateľa,**
- **ďalšími formami obsiahnutými v občianskom zákonníku.**

Pri zabezpečení úveru reálnym majetkom platia určité pravidlá:

- Úver možno zabezpečiť iba predmetmi trvalého charakteru, s ktorými sa ľahko obchoduje.
- Pri založení veci alebo práva platí, že táto vec nemôže byť ďalej používaná dlžníkom.
- Banka nikdy nezapočítava stopercentnú hodnotu založeného majetku, nakoľko kalkuluje s možným znehodnotením, prípadne s poklesom cien.

Ručenie treťou osobou je ďalšou formou úverového zabezpečenia. Pri tomto ručení banka skúma:

- príjmy ručiteľa,
- možnosť ručenia prostredníctvom hnuteľného, prípadne nehnuteľného majetku ručiteľa.

V prípade ručenia majetkom ručiteľa sa ručenie stelesňuje v tzv. **ručiteľskej listine,** ktorej prílohou je **záložná** alebo **zádržná zmluva.** V prípade menšieho rizika, resp. menšej sumy úveru, môže ručiteľ ručiť svojím príjmom, čo sa stelesňuje vo **finančnej záruke** ručiteľa.

Banka sa obracia so žiadosťou o uhradenie záväzku na ručiteľa len v prípade, ak tento záväzok nemôže uhradiť priamy dlžník - klient, ktorý s bankou uzatvoril úverovú zmluvu.

Osobitné ručenie sa používa v určitých prípadoch, napríklad pri úveroch na bytovú výstavbu, na rozvoj odvetví atď., keď záruku za tieto úvery preberá štát, samozrejme, ak to dovoľuje hospodárska prax tej-ktorej krajiny.

2. INVESTIČNÉ ČINNOSTI KOMERČNÝCH BÁNK

Pôvodnými a typickými aktívnymi operáciami komerčných bánk bolo poskytovanie úverov. V priebehu času sa však banky čoraz viac začali orientovať na investovanie najmä do nehnuteľností a cenných papierov. V súčasnom období v bankách vyspelých trhových ekonomík tento typ aktívnej činnosti banky nadobúda stále viac na význame, čo sa spája s procesom sekuritizácie.

V konečnom dôsledku to znamená, že podstatnú časť aktívnych operácií bánk tvoria operácie s cennými papiermi, často nazývané aj obchody s cennými papiermi, resp. **investičné bankovníctvo.**

Znamená to, že banka:

- **investuje svoje prostriedky do cenných papierov,**
- **obchoduje s cennými papiermi pre seba a pre svojich klientov.**

2.1 Investície banky do cenných papierov

Banka ako veľký investor môže nakupovať cenné papiere rôznych spoločností. Súbor cenných papierov sa volá **portfólio.** Portfólio cenných papierov minimalizuje riziká spojené s investovaním a zabezpečuje optimálny pomer výnosov k riziku.

Pojem portfólia možno chápať aj širšie - ako portfólio všetkých bankových investícií, nielen investícií do cenných papierov. V takom prípade chápeme portfólio ako súbor reálnych alebo finančných investícií, prípadne oboch typov investícií banky.

Za podmienky rozvinutého, vyzretého a dobre fungujúceho finančného trhu sú však investície do cenných papierov najpružnejšie - je možné ich promptne predávať prostredníctvom finančného trhu vždy tam, kde prinášajú optimálny výnos pri čo najväčšej eliminácii rizika. Vytvoriť dobré portfólio cenných papierov nie je vôbec jednoduché. Pri jeho tvorbe treba mať stále na zreteli zmysel portfólia - rozdelenie, diverzifikáciu investičných rizík a optimalizáciu výnosov. Portfólio, ak je dobre utvorené, znamená **najefektívnejšiu formu investície.** Takéto portfólio musí však byť optimálne, prípadne sa k optimu čo najviac približovať.

Pre jeho zostavenie sú nevyhnutné nasledujúce podmienky:

- **značný kapitál,**
- **kvalifikované analýzy investičných možností,**
- **informačné zázemie,**
- **odborní kvalifikovaní pracovníci atď.**

Malý investor uvedené podmienky zväčša nespĺňa. Je pre neho oveľa výhodnejšie spojiť sa s **kolektívnym investovaním do investičných a podielových fondov**.

Banka má na vlastné investovanie do cenných papierov oveľa výhodnejšie podmienky. Napriek tomu často nevykonáva túto činnosť sama, ale vytvára si pre tento typ činnosti investičné spoločnosti a investičné fondy.

Pri zostavovaní portfólia je jedným z najdôležitejších kritérií riziko. **Ak je portfólio vhodne zostavené, jeho riziko môže byť nižšie než riziko spojené s každou jednotlivou investíciou, ktorá je súčasťou portfólia.** Je to preto, že riziko celého portfólia nie je priemerom rizík jednotlivých investícií obsiahnutých v portfóliu.

Riziko celého portfólia cenných papierov závisí od:
- **vzájomných vzťahov výnosov jednotlivých cenných papierov v portfóliu,**
- **od rizikovosti jednotlivých cenných papierov portfólia,**
- **od výšky kapitálu, ktorý sa do jednotlivých cenných papierov investoval.**

Pre vhodne zostavené portfólio je dôležitý **vzťah výnosov jednotlivých cenných papierov v portfóliu.** Malo by platiť pravidlo, že ak u jednej investície portfólia je vysoká pravdepodobnosť výnosu, u druhej investície by mala byť vysoká pravdepodobnosť nízkeho výnosu. Vzájomný vzťah - **korelácia** výnosov cenných papierov môže byť:
- **pozitívna,**
- **negatívna,**
- **nulová.**

Pri **pozitívnej korelácii** sa výnosy cenných papierov pri pohybe ich kurzov na finančnom trhu pohybujú rovnako - rovnako rastú a rovnako klesajú. Tento typ korelácie nie je pre portfólio žiaduci. Riziko sa tak nerozkladá a nie je oveľa menšie, ako keby sa investovalo do jedného typu cenného papiera.

Pri **negatívnej korelácii** sú výnosy cenných papierov obsiahnutých v portfóliu v opačnom pohybe. Pri raste výnosov jedného cenného papiera výnos druhého cenného papiera úmerne klesá. Tento typ korelácie je pre portfólio najvýhodnejší, žiaľ, v praktickom živote sa s takou závislosťou stretávame pomerne zriedka.

Najčastejšie sa vyskytuje tzv. **nulová korelácia.** Výnosy cenných papierov sú navzájom nezávislé, nekorelované. Hoci sa nimi riziko nezníži tak výrazne, ako pri negatívne korelovaných cenných papieroch, sú v portfóliu žiaduce. Napokon, v praxi sa najčastejšie stretávame s týmto typom korelácie.

Portfólio, aj keď je optimálne utvorené, nemôže eliminovať celé riziko, s ktorým sa investor na trhu cenných papierov stretáva. Na finančnom trhu sa vyskytuje dvojaké riziko:
- **trhové riziko,**
- **špecifické riziko.**

Trhové riziko je spojené s neistotami, ktoré sa vyskytujú v celej ekonomike, týka sa všetkých podnikateľských subjektov rovnako, preto sú mu všetci investori rovnako vystavení. Nemôžeme ho zmierniť ani vytvorením portfólia.

Špecifické riziko sa dotýka iba určitej firmy, prípadne jej najbližších konkurentov, teda určitého okruhu podnikateľských subjektov. Prostredníctvom vhodne zostaveného portfólia ho možno podstatne znížiť, prípadne úplne vylúčiť. Pre investora zostáva len trhové riziko.

Zníženie rizika, jeho diverzifikácia, má v portfóliu cenných papierov svoje zákonitosti, svoj priebeh. Už pri malom počte cenných papierov (4-5 druhov), ak sú vhodne korelované, možno dosiahnuť podstatné zníženie špecifického rizika. Diverzifikácia totiž znižuje riziko najprv rýchlo a potom pomalšie - pri väčšom počte rôznych druhov cenných papierov sa riziko takmer nehýbe.

Podmienkou značnej diverzifikácie s pomerne malým počtom druhov cenných papierov je však ich negatívna, prípadne nulová korelácia. Dôležité je, aby neboli pozitívne korelované. Väčšinou však akcie majú tendenciu pohybovať sa na trhu rovnakým smerom, čo znižuje prínosy diverzifikácie.

Ak sa vytvorí podľa horeuvedených návodov „dobré" portfólio, neznamená to, že je to raz navždy. Portfólio nemôžeme chápať ako niečo nemenné, ale ako živý organizmus, ktorý musí byť v neustálom pohybe. Tak ako sa menia podmienky v ekonomike, čo sa odráža na finančnom trhu, odráža sa zároveň aj na kvalite portfólia. Preto je nevyhnutné neustále ho obmieňať. V praktickom živote sa v súvislosti s tým môžeme stretnúť :
- **s pasívnym,**
- **aktívnym portfóliom.**

Pasívne portfólio je také, ktoré môže dlhšiu dobu zostať bezo zmeny. Ustavičné zmeny portfólia sú totiž spojené so značnými nákladmi. Pri jeho tvorbe vyberáme také cenné papiere, ktorých cena v podstate zodpovedá ich hodnote - ich trhová cena nepodlieha väčším výkyvom.

Aktívne portfólio je také, o ktoré sa treba aktívne starať. Sem vyberáme také cenné papiere, ktoré sú podhodnotené a predpokladá sa nárast ich ceny. V prípade vysokého cenového nárastu ich treba v zlomovom bode predať a opäť nakúpiť podhodnotené cenné papiere.

Každé portfólio je určitou **kombináciou pasívneho a aktívneho portfólia.** Podľa toho, koľko sa mu chceme venovať, volíme medzi nimi proporciu. Väčšinou však aktívne portfólio zaberá asi 20-30% celého portfólia.

Uvedené pravidlá tvorby portfólia platia pre banku rovnako ako pre každý iný podnikateľský subjekt, ktorý sa zaoberá finančným investovaním. Prečo však banka investuje, čo ju vedie k tvorbe určitej štruktúry svojho portfólia? Iste nemalý význam má motív dosiahnutia zisku, čiže investovanie s čo najväčším výnosom a s čo najmenším rizikom.

Často však banka sleduje aj iné zámery. Prostredníctvom nákupu cenných papierov sa snaží ovládnuť určité spoločnosti, na ktorých má záujem - tento je často motivovaný snahou zlepšiť finančné hospodárenie a likviditu daných spoločností tak, aby prostriedky, ktoré do nich banka vložila, boli návratné. Môžu to však byť aj iné motívy.

Investovanie banky a tvorba vhodného portfólia sú v našich podmienkach obťažnou činnosťou. Je to spôsobené nevyzretosťou nášho finančného trhu a celkovou neistotou v ekonomike, čo nedovoľuje exaktnejšie odhady budúceho vývoja a s tým spojený reálny odhad pravdepodobného vývoja trhových cien cenných papierov. Navyše, chýbajú dostatočné informácie a kvalifikované analýzy finančného trhu. Napriek tomu naše komerčné banky začínajú postupne rozvíjať investičnú činnosť a usilovať sa o výhodné portfólia.

2.2 Obchodovanie banky s cennými papiermi

Pri tvorbe portfólia banka neustále obchoduje s cennými papiermi - niektoré predáva, iné zasa nakupuje. Pri obchodovaní môže sledovať dva ciele:

- **investičný,**
- **špekulačný.**

Investičný cieľ znamená, že banka investuje do cenných papierov dlhodobejšie - ukladá do nich svoje prostriedky s motívom pravidelného vysokého výnosu spojeného s malým rizikom. Možno ho spájať s tvorbou najmä pasívnej časti portfólia.

V prípade dlhodobejšej investície do cenných papierov musí banka, podobne ako aj každý iný podnikateľský subjekt, zvážiť:

- **aký typ cenného papiera kúpi - úverový alebo majetkový,**
- **aký výnos cenný papier bude prinášať - hrubý, ale najmä čistý (po zdanení),**
- **aké náklady sú spojené s držbou cenného papiera,**
- **aká je výška inflácie a jej vplyv na zakúpený cenný papier a jeho výnos atď.**

Pri investovaní do cenných papierov sa banka nezaobíde bez kvalitných informácií o všetkých stránkach investícií, aby tak mohla odhadnúť čistý výnos so zohľadnením rizika a faktora času. Riziko často znižuje výnosy a zvyšuje náklady. Faktor času spôsobuje, že dnešný výnos nie je to isté, čo môže rovnaké množstvo peňazí znamenať o rok, či o päť rokov. Budúce výnosy majú spravidla menšiu váhu.

Špekulačný cieľ znamená, že banka kupuje cenné papiere väčšinou iba krátkodobo - na niekoľko hodín, dní, prípadne týždňov, aby ich v najvýhodnejšom bode trhovej ceny predala so ziskom .

Špekulácia s cennými papiermi nie je ničím protizákonným, skôr naopak, špekulácia pôsobí na finančný trh pozitívne. Základom špekulácie je úvaha, aké okolnosti pôsobia na trhovú cenu - kurz cenného papiera, resp. či ich cena bude stúpať alebo klesať. Pohyb trhovej ceny a v konečnom dôsledku kurzový rozdiel medzi predajným a nákupným kurzom je základom zisku.

Technika špekulácií môže byť rôzna. Špekuluje sa:

- **so vzostupom kurzu - „á la hausse",**
- **s poklesom kurzu - „á la baisse".**

Pri špekuláciách so vzostupom kurzu sa cenné papiere nakupujú za predpokladu, že ich kurzy stúpnu, a že sa budú môcť predať za vyšší kurz, ako sa nakúpili. Naproti tomu pri špekulácii s poklesom sa cenné papiere v určitom momente predávajú, aby sa po určitom čase kúpili za nižší kurz. Špekulácie sa viažu skôr k aktívnemu typu portfólia.

Špekulácie s cennými papiermi sa zdajú byť na prvý pohľad jednoduché. V praxi však znamenajú dôvernú znalosť mechanizmu obchodovania s cennými papiermi, ako aj trhového prostredia. Ani bohatá skúsenosť nezaručuje, že odhad vývoja kurzov cenných papierov bude správny. Okrem reálnych faktorov, ktoré možno pomerne spoľahlivo odhadnúť, pôsobia často na kurzy cenných papierov náhle a neočakávané vplyvy. Špekulácie sú teda spojené s veľkými rizikami - výsledkom môže byť značný zisk, ale aj strata.

Obchody s cennými papiermi však možno rozoberať aj z iných hľadísk:

1. Podľa spôsobu vybavovania rozoznávame:
   - **obchody na vysporiadanie „per arrangement",**
   - **priame obchody.**
2. Podľa času realizácie rozoznávame:
   - **obchody promptné,**
   - **obchody termínové.**

Pri **obchodoch na vysporiadanie** musia byť všetky obchody (nákup i predaj) nahlásené do vopred stanoveného termínu, pričom v najbližší pokladničný deň sa uskutoční ich zúčtovanie. Nákupy a predaje sa navzájom vykompenzujú a vyplatia sa len zvyšujúce saldá, a to za kurzy vyznačené na burzovom lístku.

Pre **priame obchody** je naproti tomu typické vyrovnávanie pohľadávok a záväzkov priamo medzi predávajúcim a kupujúcim.

Promptné obchody znamenajú uskutočnenie obchodu s cennými papiermi ihneď (obchody cash) a ich dodávku do niekoľkých dní po jeho uskutočnení.

Termínové obchody znamenajú uskutočnenie obchodu až po dohodnutej lehote, pričom v praxi sú s nimi spojené dve základné techniky:

- **termínové kontrakty,**
- **prémiové obchody.**

Termínové kontrakty *(futures, futures contracts)* znamenajú, že kupujúci a predávajúci sa dohodnú na uskutočnení transakcie v určitej lehote a za príslušných podmienok. Žiadna zo strán nemôže od obchodu odstúpiť.

Prémiové obchody znamenajú časový posun uskutočnenia obchodu po jeho dohodnutí. Jeden z partnerov si naviac vyhradzuje právo odstúpiť od plnenia zmluvy v príslušnom termíne, za čo zaplatí prémiu - opciu.

Obchody s cennými papiermi môže banka vykonávať:

- **priamo,**
- **prostredníctvom organizovaného trhu.**

V súčasnosti sa u nás vykonávajú najmä priame obchody, ale postupne sa začína rozvíjať organizovaný trh. Na organizovanom trhu vystupujú burzy a inštitúcie mimoburzového trhu. U nás je to Burza cenných papierov Bratislava a Bratislavská opčná burza na burzovom a RM-S Slovakia na mimoburzovom trhu.

Burza cenných papierov Bratislava je akciovou spoločnosťou, ktorej akcionármi a zároveň členmi sú predo-

všetkým banky. Svojím členstvom si vytvárajú predpoklad na obchodovanie na tejto burze.

Na Bratislavskej opčnej burze je možné obchodovať prostredníctvom brokerských spoločností. Keď si pozrieme ich zoznam, opäť medzi nimi dominujú banky.

RM-S Slovakia je zatiaľ jedinou inštitúciou, ktorá má licenciu na organizovanie mimoburzového trhu. Môže na ňom obchodovať každý - všetky právnické i fyzické osoby, teda aj banky.

Banky tak majú možnosť obchodovať s cennými papiermi na všetkých našich trhoch. Toto obchodovanie však nemusí jednoznačne znamenať, že banky cenné papiere nakupujú, prípadne predávajú pre seba, často to robia pre svoju klientelu, ktorá ich o to svojimi písomnými príkazmi požiada. Vtedy však už nejde o investičnú činnosť banky, ale o službu banky klientovi pri obchodovaní s cennými papiermi.

3. HODNOTENIE AKTÍVNYCH OPERÁCIÍ KOMERČNÝCH BÁNK

Aktívne operácie komerčných bánk sú podnikateľskou činnosťou bánk v pravom slova zmysle. Od kvality ich manažmentu v podstatnej miere závisí úspešnosť každej banky. Možno prostredníctvom nich dosiahnuť výrazný podnikateľský zisk. Zároveň sú, najmä v oblasti úverových operácií, najrizikovejšími činnosťami každej komerčnej banky.

Aj naše banky, hoci majú veľké problémy aj na strane získavania zdrojov, sa práve v oblasti aktívnych činností stretávajú so značnými ťažkosťami. Neistá ekonomická situácia, ktorá sa výrazne odráža na hospodárení podnikateľskej sféry, ako aj na solventnosti obyvateľstva a v deficite štátneho rozpočtu a rozpočtu komunálnych orgánov, podstatne sťažuje prácu banky v oblasti poskytovania úverov.

Banky sú kritizované za „neochotu poskytnúť úver", ekonomická verejnosť, najmä podnikateľská sféra, sa právom dožaduje úveru. Často si neuvedomuje, že banky poskytujú úver z dočasne uvoľnených zdrojov ekonomiky, ktoré si sústredili predovšetkým prostredníctvom vkladov. Ak odhliadneme od faktu nedostatku zdrojov, ktorý je typický pre každú ekonomiku nachádzajúcu sa v procese transformácie na trhovú, zostáva tu stále ešte dôležitý faktor rizikovosti úveru, ktorý v konečnom dôsledku znamená, že v prípade jeho nesplatenia banka nielenže nedosiahne zodpovedajúci zisk, ale môže sa dostať do výraznejších ťažkostí v oblasti svojej likvidity. Ani deficit štátneho rozpočtu nepôsobí na možnosti poskytovania úveru podnikateľskej sfére práve najpriaznivejšie. Dodatočné zdroje, ktoré vo forme dlhu z ekonomiky odčerpáva a ktoré sa používajú najmä na financovanie neproduktívnych činností, by mohli prostredníctvom bankových úverov prispieť k rozvoju ekonomiky. Banky sa v súčasnej neistej situácii radšej rozhodujú pre takéto investície, keďže nákup štátnych dlhopisov je investícia spojená so zaujímavým výnosom, naviac oslobodeným od zdanenia a zároveň investícia bez veľkého rizika. Investičná činnosť našich bánk, ktorá sa niekedy podkladá za podnikateľskú činnosť bánk v pravom slova zmysle, je tiež u nás iba v začiatkoch. V aktívnych operáciách bánk ešte stále prevažuje úver.

Rozvoj investovania bánk a vytváranie bankových portfólií je priamo úmerné rozvoju finančného trhu. Hoci sa na našom finančnom trhu dosiahli už určité výsledky, stále ešte nemožno hovoriť o rozvinutom, resp. vyzretom finančom trhu. Z toho dôvodu je investičná činnosť nesmierne náročná, je ťažké odhadnúť vývojové trendy trhovej ceny, chýbajú potrebné informácie, skúsení odborníci, kvalifikované analýzy a prognózy atď.

Investičné činnosti bánk podstatne menia organizačnú schému každej banky. Z klasickej bankovej štruktúry, ktorá pozostávala z bankového centra a pobočkovej siete, sa banky stávajú zložitejšími telesami - s celou škálou dcérskych spoločností, ktoré založili, prípadne spoločností, do ktorých po ich založení investovali a získali tak kontrolný balík ich akcií. Banky protredníctvom finančného trhu objavujú nové možnosti investovania do rôznych odvetví našej ekonomiky. V dôsledku investičných činností sa klasická banka, ktorá bola inšitúciou poskytujúcou predovšetkým úver, mení na moderný podnikateľský subjekt s oveľa väčšími možnosťami.

Naše komerčné banky sú zatiaľ bankami univerzálneho typu. Hoci v Európe je výrazný trend k univerzálnosti bankových činností, domnievam sa, že by našej ekonomike prospelo založenie niektorých špecializovaných bánk, ktoré by univerzálne orientované banky vhodne doplnili. Išlo by najmä o investičné a hypotekárne banky, zamerané na dlhodobejšie úvery a investičnú činnosť. Zatiaľ pre existenciu týchto bánk chýba potrebná legislatíva a podpora centrálnych orgánov. Možno by to stálo za zváženie.

Recenzoval: Prof. Ing. Oto Sobek, CSc.
Ekonomická univerzita Bratislava

Literatúra:
1. Beneš,V. - Musílek,P.: Burzy a burzové obchody, Praha 1991.
2. Makúch, J. a kol.: Komerčné banky, Elita, Bratislava 1994.
3. Polidar, V.: Management úvěrových obchodů bank, Praha 1991.
4. Sobek, O. a kol.: Finančná a menová teória II., Bratislava 1993.
5. Tepper,T. - Kápl,M.: Peníze a Vy, Praha 1991.
6. Vlachynský, K. a kol.: Finančný management, Elita, Bratislava 1993.

METODICKÉ PRÍSTUPY KU KALKULÁCIÁM HRUBEJ ÚROKOVEJ MARŽE

Ing. Alena Longauerová, CSc.
Ekonomická fakulta UMB, Banská Bystrica

Kalkulácie úrokovej marže musia plniť dve základné funkcie: informačnú a regulačnú. Uvedené funkcie sú vzájomne previazané. Informačná funkcia úrokovej marže tvorí predpoklad na včasnú a cieľovo orientovanú reguláciu „správania sa" banky a na druhej strane informácie o výsledkoch banky nemajú žiadnu hodnotu, ak neovplyvňujú správanie nositeľov rozhodnutí.

Kalkulácie hrubej úrokovej marže poskytnú východiská pre kalkulácie jednotlivých úverových a vkladových bankových obchodov. Metódy kalkulácie úrokovej marže môžeme rozdeliť na tzv. tradičné metódy a na metódy, ktoré súvisia s trhovou orientáciou banky.

1. TRADIČNÉ METÓDY

Tradičné metódy bankových kalkulácií vychádzajú z bilancie úrokových výnosov a nákladov.

Banka môže zvyšovať svoj zisk z úrokovo-úverových obchodov tým, že znižuje náklady spojené so získaním kapitálu, zvyšuje výnosy z úverových obchodov, resp. kombinuje uvedené spôsoby. Z hľadiska metodického po-stupu možno rozlíšiť:

a) tzv. POOL- metódu,
b) tzv. metódu podľa jednotli - vých položiek bilancie.

Kalkulácie hrubej úrokovej marže chápanej ako rozpätie úrokov z vkladov a úrokov z úverov patria medzi dôležité nástroje realizácie cieľov banky. Pokiaľ sa v minulosti zostavovali kalkulácie hrubej úrokovej marže ako následné kalkulácie, v súčasnosti tieto tvoria dôležitý predpoklad prijatia kvalitných rozhodnutí.

Pri POOL-metóde sa porovnáva priemerná hodnota pasívnych obchodov k jednotlivým aktívnym obchodom (poznámka: všetky pasíva sú v jednom koši, stratia svoju identitu). Teoreticky to znamená, že banka by mala poskytovať kontokorentný úver za primeranú hodnotu pasívnych obchodov. Praktický výpočet hrubej úrokovej marže môžeme ilustrovať na príklade tabuľky č. 2.

Tab. 1 Schéma bilancie úrokových výnosov a nákladov

Úrokové výnosy	Nákladové úroky
jednotlivých obchodov:	z jednotlivých obchodov:
obchod 1	obchod 1
obchod 2	obchod 2
.	.
.	.
obchod *n*	obchod *n*
priemerné výnosy = suma výnosov/ *n*	priemerné náklady = suma nákladov/ *n*

Z uvedených výpočtov vyplýva, že banka z jednotlivých aktívnych obchodov získa percentuálny výnos, rovnajúci sa rozdielu percenta výnosu z určitého druhu obchodu (napr. z úveru s dobou splatnosti do 1 roka, t.j. 16 %) a percenta priemerného úrokového nákladu (t.j. 10,6 %), teda výnos 5,4 %. Uvedený záver nemožno považovať za celkom správny, nakoľko sa v uvedenom postupe stráca vplyv ďalších obchodov na tvorbu zisku, synergický efekt a efekt komplementarity medzi jednotlivými bankovými obchodmi. Niektoré postupy výpočtu hrubej úrokovej marže sa snažia uvedený nedostatok eliminovať tým, že výpočet vychádza z predpokladu, že banka získa polovicu zisku zo strany aktív a polovicu zisku zo strany pasív.

Druhý z tradičných metodických prístupov ku kalkuláciám hrubej úrokovej marže vychádza z predpokladu, že medzi jednotlivými položkami bilancie existuje závislosť (napr. hmotný investičný majetok banky musí byť krytý dlhodobými zdrojmi). Každá položka aktív bude financovaná všetkými položkami pasív a každá položka pasív bude použitá vo všetkých položkách aktív.

Tab. 2 Schéma POOL-metódy

Aktívne obchody:		Pasívne obchody:	
% podiel obchodu	% úročenia	% podiel obchodu	% úročenia
Úvery klientom		Vklady klientov	
10 úver do 1 roka	16	20 neterminované vklady	6
30 úver do 2 rokov	17	10 terminované vklady do 1 mes.	8
30 úver do 4 rokov	20	40 terminované vklady do 6 mes.	11
30 úver nad 4 roky	24	30 terminované vklady do 12 mes.	14
100 % priemerný úrokový výnos:		**100 % priemerný úrokový náklad:**	
0,1 x 16 + 0,3 x 17 + 0,3 x 20 + 0,3 x 24 = 1,6 + 5,1 + 6 + 7,2 = 19,9 %		0,2 x 6 + 0,1 x 8 + 0,4 x 11 + 0,3 x 14 = 1,2 + 0,8 + 4,4 + 4,2 = 10,6 %	
hrubá úroková marža = 19,9 - 10,6 = 9,3 %			

Uvedený postup ilustrujeme na nasledujúcom zjednodušenom príklade, v ktorom uvažujeme s týmito položkami aktív: hotovosť (H), úvery klientom (Ú), cenné papiere (CP) a pasív: bežné účty klientov (BU), terminované vklady klientov (TK), úsporné vklady (UV).

V uvedenej bilancii je horizontálne zobrazené, akými položkami pasív a v akej štruktúre boli financované jednotlivé položky aktív a vertikálne, ako boli použité jednotlivé položky pasív.

V praktickej aplikácii uvedeného postupu sú najdôležitejším proble-

Tab. 3 Schéma metódy podľa jednotlivých položiek

Aktíva			Pasíva		
Kategória aktív	p. j.	Priradené pasívum	Kategória pasív	p. j.	Priradené pasívum
H	100	75 BU 10 TK 15 UV	BU	200	75 H 95 Ú 30 CP
Ú	250	95 BU 05 TK 50 UV	TK	195	10 H 105 Ú 80 CP
CP	150	30 BU 80 TK 40 UV	UV	105	15 H 50 Ú 40 CP
	500	500		500	500

Na základe uvedeného postupu je možné zostaviť aj tzv. maticovú formu bilancie:

Tab. 4 Maticová forma bilancie

Aktíva	Pasíva			Suma pasív
	BU	TK	UV	
1. HP	75	10	15	100
2. Ú	95	105	50	250
3. CP	30	80	40	150
Suma aktív	200	195	105	500
	Štruktúra pasív			Štruktúra aktív

mom kritériá horizontálnej štruktúry bilancie, ktoré rešpektujú:

- tzv. finálny princíp, ktorý znamená, že banka musí pri niektorých zdrojoch sledovať ich použitie,
- tzv. zlaté bankové pravidlo, ktoré znamená, že banka musí dodržiavať časový súlad medzi získanými a použitými prostriedkami,
- princíp rentability jednotlivých bankových obchodov, čo znamená, že banka si vytvára horizontálnu štruktúru podľa výšky úročenia jednotlivých aktív a pasív.

Tradičné metódy kalkulácií hrubej úrokovej marže pri ich praktickej aplikácii sú spojené s niektorými nedostatkami a problémami. Vážnym kritickým bodom je, že pri výpočtoch sa pracuje s priemernými hodnotami, ktoré nezohľadňujú časové hľadisko, rozdielne doby splatnosti a rozdielne úrokové sadzby pri jednotlivých bankových obchodoch. Z uvedených priemerných hodnôt nemusí byť zrejmý skutočný vývoj úrokov. Ďalším nedostatkom uvedených metód je, že bilancia úrokov je zostavená po skončení sledovaného obdobia alebo pred jeho začiatkom, čo tiež vyvoláva odtrhnutosť prepočtov od reality. Uvedený nedostatok môžeme v bankovej praxi eliminovať prostredníctvom vhodného informačného systému banky, ktorý umožňuje pracovať s aktuálnymi informáciami.

Najvážnejším nedostatkom tradičných metód kalkulácií je, že nezohľadňujú vzájomné vzťahy medzi jednotlivými obchodmi. Uvedené tvrdenie môžeme ilustrovať na nasledujúcom príklade: keď banka dosiahla pri úveroch klientom hrubú úrokovú maržu napr. 13,3 %, pričom uvažujeme so sumou aktív 22 mld. Sk, z ktorej úvery klientom dosiahli hodnotu 5 mil. Sk, na základe POOL-metódy by bolo možné vyvodiť nie celkom správny záver, že z celkového zisku banky napr. 100 mil. Sk, pripadá na uvedený obchod 67 mil. Sk, t. j. 67 % zisku banky. Tento postup v kalkulácii by mohol „vsugerovať" myšlienku, že bez tohto obchodu by banka nebola dosiahla 67 % svojho zisku. Takéto úvahy sú nesprávne, nakoľko neuvažujú s alternatívnymi možnosťami investovania s podobnou mierou výnosnosti a rizika a nezohľadňujú skutočnosť, že pohyby na strane aktív sú previazané s pohybmi na strane pasív. Aj metóda podľa položiek (vrstiev) bilancie sa v bankovej praxi stretáva s nepochopením, nakoľko výpočty sáld podľa jednotlivých vrstiev sú komplikované a menej prehľadné ako pri POOL-metóde.

2. TRHOVO-ORIENTOVANÉ METÓDY

Použitie uvedených metód kalkulácie úrokovej marže súvisí s celkovou

orientáciou banky na finančný trh. Obchody pre klientov banky musia byť lepšou alternatívou použitia zdrojov z hľadiska ich viazanosti a výšky úrokov ako operácie na finančnom trhu, pričom sa predpokladá, že každý jednotlivý obchod banky ovplyvňuje jej dosahovaný zisk. Komerčná banka si musí na strane pasív zabezpečiť lepšie podmienky na získanie finančných zdrojov, ako sú podmienky na peňažnom a kapitálovom trhu a na strane aktív musí dokázať lepšie použiť finančné prostriedky, ako ponúkajú podmienky na finančnom trhu.

Predpokladáme, že komerčná banka poskytla štvorročný úver vo výške 100 000 Sk za úrok 17 % a kryje ho terminovanými vkladmi úročenými 11 %. Potom:

Hrubý zisk = úrokový výnos - úrokový náklad
100 000 x 17 - 100 000 x 11 =
17 000 - 11 000 = 6000
Hrubá úroková marža = 17 % - 11 % = 6 %

Uvedené hodnoty budeme porovnávať so sadzbami na finančnom trhu.

Pasíva: priemerné výnosy na finančnom trhu	(%) sadzby
4-ročný dohodnutý úver	17
4-ročné obligácie	15,5
denné peniaze	12,3

Aktíva: priemerné náklady na finančnom trhu	(%) sadzby
ročný dohodnutý vklad	11
ročné peniaze	13,8
denné peniaze	12,3

Hrubý zisk z uvedeného obchodu 6000 Sk a hrubá úroková marža 6 % sa skladá z nasledujúcich komponentov:

a) z čiastky závislej od výhodného dohodnutia podmienok úveru v porovnaní s podmienkami na finančnom trhu:

výnos z uvedeného úveru:
17 % zo 100 000 = 17 000
priemerný výnos z finančného trhu:
15,5 % zo 100 000 = 15 500

Komerčná banka tým, že dohodla výhodné podmienky poskytnutia úveru v porovnaní so situáciou na finančnom trhu, dokázala dodatočne získať 1500 Sk (17 000 - 15 500).

b) z čiastky závislej od výhodných podmienok získania finančných prostriedkov v porovnaní s podmienkami na finančnom trhu:

úrokový náklad z uvedeného obchodu:
11 % zo 100 000 = 11 000
priemerné úrokové náklady na trhu:
13,8 % zo 100 000 = 13 800

Banka tým, že dohodla pri depozitnom obchode lepšie podmienky, ako sú na finančnom trhu, dosiahla dodatočný zisk 2800 Sk (13 800 - 11 000).

c) z tzv. príspevku zmeny štruktúry, ktorého súčasťou sú menové komponenty a transformácia splatnosti:

aktíva:
15,5 % - 12,3 % = 3,2 % zo 100 000, t. j. +3200
pasíva:
12,3 % - 13,8 % = -1,5 % zo 100 000, t. j. -1500

Celkový príspevok zmeny štruktúry je 3200 - 1500 = 1700 Sk.

Štruktúra hrubého zisku banky z uvedeného obchodu 6000 Sk je nasledovná:

- 1500, t. j. 25 % tvorí zisk banky z výhodných podmienok úveru, (vyššia úroková sadzba, ako je úroková sadzba na finančnom trhu pri rovnakej dobe viazanosti zdrojov),
- 2800, t. j. 46,7 % tvorí zisk banky z výhodných podmienok jednoročne viazaného vkladu (nižšia úroková sadzba z vkladov v komparácii s priemernými sadzbami na finančnom trhu),
- 1700, t. j. 28,3 % tvorí zisk vyvolaný zmenou štruktúry, kde je zohľadnená časová transformácia vkladov na úvery s rôznou dobou splatnosti.

Pri uvedených výpočtoch nebola zohľadnená povinnosť banky vytvárať povinné minimálne rezervy (3 % z terminovaných vkladov a 9 % z neterminovaných vkladov), čím dochádza k znižovaniu podielu vkladov použitých pre bankové obchody, pri ktorých by banka mohla dosiahnuť úrokový výnos.

Tvorbu minimálnych rezerv je možné zohľadniť korektúrou sadzieb úrokov z vkladov alebo korektúrou sadzieb finančného trhu na základe uvedených vzťahov (pozri tabuľku 5).

Z uvedeného vyplýva, že banka z neterminovaných vkladov napr. vo výške 100 000 Sk musí 9 % uložiť ako minimálne rezervy a nemôže ich použiť na poskytnutie úveru, čo ovplyvní výšku úrokovej marže nasledovne:

neterminovaný vklad: 100 00
z toho minimálna rezerva: 9 000
nákladový úrok: 11 % zo 100 000, t. j. 11 000
výnosový úrok: 17 % z 91 000, t. j. 15 470
hrubá úroková marža: 1,41 %, t. j. 1 410

Tento príklad predstavuje len zjednodušený pohľad na tzv. trhovo-orientované postupy kalkulácií úrokovej marže. Tie sú v súčasnosti rozpracované do zložitých modelov tzv. efektívneho úroku, ktoré umožňujú zohľadňovať pri výpočtoch rôzne faktory na finančnom trhu, pričom výpočty sú modifikované i podľa jednotlivých druhov obchodu (pozri: Schierenbeck, H.: Ertragsorientiertes Bank-management, 3. vyd., Bern Stuttgart 1991, s. 78-275).

Aplikácia uvedených modelov si vyžaduje v praktickej činnosti slovenských bánk vytvoriť informačné a riadiace predpoklady a zohľadniť situáciu na našom finančnom trhu. Ten sa postupne formuje a v porovnaní so zahraničím pôsobia na ňom niektoré zákonitosti v modifikovanej podobe.

Tab. 5

$$\text{Upravená úroková sadzba z vkladu} = \frac{\text{úroková sadzba z vkladu}}{1 - \text{sadzba minim. rezerv}}$$

$$\text{napr.: } 10{,}91 = \frac{11}{1 - 0{,}09}$$

Upravená sadzba finančného trhu
= sadzba finančného trhu x (1 - sadzba minim. rezerv)
napr.: 6,37 = 7 x (1 - 0,09)

PRIVYSOKÉ RIZIKÁ VERITEĽOV

V čase, keď Prvá stavebná sporiteľňa, a. s., eviduje už takmer štvrťmilióna zmlúv o stavebnom sporení, začína sa čoraz viac jej klientov zaujímať o možnosť získať stavebný úver. Podľa zmluvných podmienok má na jeho pridelenie nárok každý stavebný sporiteľ, a to do výšky maximálne 50 % cieľovej sumy. Zvýšený záujem o stavebné úvery je podmienený nedostatkom voľných úverových zdrojov v komerčných bankách, takže pre mnohých klientov je stavebný úver prakticky jediným spôsobom, ako môžu získať peniaze na úhradu nákladov, ktoré súvisia s riešením bytových problémov. Stavebný úver je navyše pre klienta veľmi výhodný. Zaťažený je totiž len 6 % úrokovou sadzbou, ktorú Prvá stavebná sporiteľňa garantuje počas celej doby jeho splácania.

Keďže jednou z podmienok na získanie stavebného úveru je minimálne dvojročná doba sporenia (za podmienky, že klient vloží polovicu cieľovej sumy pri uzavretí zmluvy), vznikne prvým klientom Prvej stavebnej sporiteľne nárok na jeho pridelenie už o niekoľko mesiacov. Tým, čo potrebujú peniaze skôr, no nespĺňajú podmienku dvojročného sporenia, začína Prvá stavebná sporiteľňa práve v tomto období poskytovať tzv. medziúvery. Na rozdiel od stavebných úverov však na ne nevzniká klientovi zákonný nárok. Pri posudzovaní jeho žiadosti o medziúver je rozhodujúce jeho hodnotiace číslo, no predovšetkým jeho bonita. Medziúvery sú úročené úrokovou mierou 10 %, pričom za ich poskytnutie klient nehradí žiaden poplatok.

V súvislosti so stavebnými úvermi i medziúvermi, ktoré možno využiť na výstavbu alebo kúpu domu a bytu, na ich modernizáciu a rekonštrukciu, na obstaranie stavebného pozemku a zaobstaranie či prestavbu nebytových priestorov na byt, je však namieste otázka, do akej miery je u nás legislatívne zabezpečená návratnosť týchto prostriedkov. Táto otázka je o to naliehavejšia, o čo aktuálnejšia začína byť privatizácia bytového fondu. Prvá stavebná sporiteľňa je pripravená pokryť svojimi úvermi zhruba 80 % týchto nákladov, v niektorých prípadoch však môže hroziť priveľké riziko z ich nenavrátenia. Ak totiž dlžník prestane splácať úver na kúpu bytu, stavebná sporiteľňa a iný veriteľ ho bez poskytnutia náhradného bytu prípadne náhradného ubytovania nemôže zo záložného bytu vysťahovať. Platný občiansky zákonník totiž neuvažuje o záložnom práve v katastri nehnuteľnosti a ani s jeho realizáciou. Súčasťou nášho právneho poriadku nie je ani dražobný zákon. Dosiaľ poznáme len dražbu hnuteľnej veci, ktorá však pre prípad záložného práva v katastri nehnuteľnosti nemôže prichádzať do úvahy.

Týmito i ďalšími „medzerami" v platnej legislatíve sa dlhší čas zaoberala skupina expertov zložená z pracovníkov Prvej stavebnej sporiteľne, rakúskych i nemeckých odborníkov. Jej cieľom bolo vypracovať také návrhy legislatívnych zmien, ktoré budú v súlade s právnymi systémami vyspelých európskych demokracií a zároveň budú zodpovedať aj domácim potrebám praktického života. Viaceré zmeny v legislatíve sa totiž ukázali ako výsostne aktuálne nielen v súvislosti s úverovou činnosťou stavebnej sporiteľne, ale aj pre všetky peňažné inštitúcie na Slovensku, ktoré budú vystupovať ako záložní veritelia pri výkone rozhodnutia predajom nehnuteľnosti.

Vychádzajúc z právnych poriadkov v západnej Európe a dlhoročných skúseností v Nemecku a Rakúsku, vypracoval spomínaný tím expertov niekoľko návrhov na legislatívne zmeny v občianskom zákonníku i v občianskom súdnom poriadku. Do občianskeho zákonníka by podľa týchto odporúčaní bolo potrebné zakotviť napríklad ustanovenie, podľa ktorého „v prípade, že nedôjde zo strany dlžníka k riadnemu a včasnému splneniu pohľadávky zabezpečenej záložným právom v katastri nehnuteľností, nie je záložný veriteľ po svojom uspokojení na majetku dlžníka povinný poskytnúť dlžníkovi bytovú náhradu". Terajšia právna úprava totiž pamätá len na režim nájmu. V § 711 občianskeho zákonníka sú taxatívne vymenované dôvody, podľa ktorých možno s privolením súdu vypovedať nájom. Súd určí povinnosť vypratať byt a rozhodne o tom, či ten, v prospech koho sa byt vypratáva, je povinný poskytnúť bytovú náhradu alebo nie. Vzhľadom na absenciu jednoznačnej právnej úpravy sa záložní veritelia (banky i stavebné sporiteľne) dostávajú do veľkej neistoty. Súčasný právny stav im totiž neumožňuje bez problémov uspokojiť svoje pohľadávky zrealizovateľným záložným právom. Ak by totiž bol veriteľ zaviazaný ešte aj povinnosťou poskytnúť bytovú náhradu, je namieste otázka, či pri takej silnej právnej ochrane dlžníka budú môcť banky vrátane stavebných sporiteľní fungovať bez väčších problémov.

Ustanovenie § 264 občianskeho súdneho poriadku, v ktorom sa hovorí o výkone rozhodnutia „iným vhodným spôsobom", navrhuje spomínaný tím expertov doplniť o nasledujúce znenie: „Ak iný vhodný spôsob nezabezpečuje uspokojenie záložného veriteľa, musí predseda senátu nariadiť výkon rozhodnutia predajom nehnuteľnosti bez ohľadu na nepomer výšky pohľadávky oprávneného a ceny predmetu". Takýto postup totiž logicky vyplýva z podstaty záložnej zmluvy na nehnuteľnosť. Veriteľ sa potom nemôže dostať do nevýhodnej situácie kvôli tomu, že predseda senátu nariadi výkon rozhodnutia „iným vhodným spôsobom" - napríklad zrážkami zo mzdy, no tie sa môžu stať problematické u nezamestnaného veriteľa, čo dnes nie je až taký zriedkavý prípad.

Z ďalších navrhovaných zmien v občianskom súdnom poriadku možno ešte spomenúť návrh nového znenia ustanovenia o pristúpení k dražbe, ktoré upravuje § 355. Jeho zmyslom je dosiahnuť jednotnosť tohto konania, pretože povaha dražobného konania vylučuje, aby sa na ten istý predmet exekúcie (na nehnuteľnosť alebo jej podiel) viedlo viacero samostatných konaní. Podobný postup by nebol ani účelný a ani hospodárny. Ďalší veritelia, ktorí navrhujú dražbu tej istej nehnuteľnosti, môžu len pristúpiť k už nariadenej dražbe a musia prijať konanie v takom stave, v akom je v čase pristúpenia. S dražbou nehnuteľnosti súvisí aj odporúčanie znížiť výšku zloženej zábezpeky na štvrtinu odhadnej ceny nehnuteľnosti, pretože podľa terajšieho práva je polovica odhadnej ceny veľmi vysoká a mohla by v budúcnosti nepriaznivo vplývať na záujem o kúpu.

Tieto i ďalšie návrhy legislatívnych zmien tím odborníkov z Prvej stavebnej sporiteľne v spolupráci s nemeckými i rakúskymi expertami podrobne rozpracoval a v máji t. r. bol predložené Ministerstvu spravodlivosti SR a Najvyššiemu súdu SR. Po posúdení v týchto orgánoch a v Legislatívnej rade vlády SR by sa nimi mali zaoberať poslanci Národnej rady SR.

JUDr. Elena Klimešová
Prvá stavebná sporiteľňa, a.s.

Z VEDENIA BANKY

■ Trináste rokovanie direktória dňa 12. mája 1994 malo na programe informáciu o plnení štátneho rozpočtu Slovenskej republiky za 1. štvrťrok 1994 o dopade rozpočtového hospodárenia na menovú politiku NBS. Bolo konštatované, že v plnení štátneho rozpočtu sa začínajú objavovať niektoré pozitívne prvky (ako napríklad zlepšenie v plnení príjmovej časti) a vývoj je blízky predpokladom menového programu NBS.

■ Štrnáste rokovanie direktória NBS sa uskutočnilo 19. mája 1994. Na programe bol nový Pracovný predpis NBS o pokladničnom plnení štátneho rozpočtu, účtovaní na účtoch rozpočtových organizácií, štátnych finančných aktív a pasív a štátnych účelových fondov v NBS. Nové pracovné postupy pre vedenie agendy boli po pripomienkach schválené a uverejní ich Vestník NBS.

Direktórium hodnotilo súčasný stav na trhu krátkodobých cenných papierov. Podľa údajov NBS v prvom štvrťroku 1994 vydalo MF SR spolu 13 emisií štátnych pokladničných poukážok. Napriek tomu, že sa v tomto období zvýšil počet nepriamych účastníkov trhu so štátnymi pokladničnými poukážkami z 2 na 36 %, čo možno hodnotiť veľmi pozitívne, záujem o krátkodobé cenné papiere koncom štvrťroka poklesol. Direktórium preto uložilo príslušným útvarom urobiť dôslednejšiu analýzu a navrhnúť riešenie.

Členovia direktória tiež prerokovali informáciu o hospodárení NBS v prvom štvrťroku 1994 a oboznámili sa so závermi Technickej komisie MMF, ktorá bola na Slovensku v dňoch 23. 2. - 4. 3. 1994.

■ Pätnáste rokovanie direktória NBS posudzovalo dva okruhy problémov. Prvým bola Správa o stave obrany a ochrany NBS, druhým hospodárenie NBS za prvé štyri mesiace. Direktórium schválilo plán hlavných úloh na rok 1994 a uložilo príslušným riaditeľom úsekov i odborov vypracovať pokyny k schváleným zásadám obrany a ochrany.

■ Šestnáste rokovanie direktória, ktoré bolo 2. 6. 1994 posúdilo menový vývoj za apríl 1994. Bolo konštatované, že miera inflácie sa v tomto mesiaci spomalila a dosiahla 0,4 %. Od začiatku roka dosiahla 3,0 %. Schodok štátneho rozpočtu sa znížil o 2,2 mld. Sk. Podieľali sa na tom i zvýšené príjmy z daní právnických a fyzických osôb vo výške 3,8 mld. Sk. Devízové rezervy v apríli vzrástli o 59,3 mil. USD a k ultimu mesiaca dosiahli 533,8 mil. USD bez hodnoty zlata. Platobná bilancia za prvé dva mesiace roka ja pasívna vo výške 2,2 mld. Sk. V apríli sme zaznamenali pozitívny zvrat aj vo vývoji vkladov, keď korunové vklady nebankových subjektov vzrástli oproti marcu o 3,6 mld. Sk. Korunové úvery zostali v podstate na úrovni marca.

Členovia direktória vzali na vedomie informáciu o plnení dlhovej služby. Podľa doterajších informácií si NBS plní všetky záväzky v splácaní devízového dlhu SR voči zahraničiu v určených termínoch.

Direktórium tiež vzalo na vedomie záverečnú auditorskú správu účtovnej uzávierky NBS za rok 1993. Audit vykonala renomovaná zahraničná firma Deloitte and Touche. -ip-

■ Pod vedením guvernéra NBS Vladimíra Masára sa konalo 27. 5. 1994 deviate rokovanie Bankovej rady NBS. Riešilo otázky týkajúce sa vnútorných činností Národnej banky Slovenska a zaoberalo sa vyhláseniami a správami o komerčných bankách v SR. Národná banka Slovenska uviedla vo svojom stanovisku, že obsah interview so zástupcom Svetovej banky uverejnenom 25. 5. 1994 agentúrou Reuters bude konzultovať s predstaviteľmi Svetovej banky vo Washingtone.

Na programe rokovania bola i príprava pracovnej návštevy prezidenta Deutsche Bundesbank Dr. Hansa Tietmeyera, ktorého pozval guvernér Národnej banky Slovenska Vladimír Masár. Vzhľadom na postavenie Deutsche Bundesbank v Európe možno túto návštevu považovať za veľmi významnú. -jm-

KONŠTRUKTÍVNE ROKOVANIA

Výkonný riaditeľ belgickej skupiny Medzinárodného menového fondu pán Willie Kiekens rokoval v utorok 31. mája s guvernérom Národnej banky Slovenska Vladimírom Masárom. Za prítomnosti vedúceho prvého európskeho odboru MMF Emmanuela Zervoudakisa a stáleho zástupcu v SR Andreasa Georgiu rokovali o výsledkoch pobytu misie Medzinárodného menového fondu na Slovensku. Počas návštevy Slovenska pán Willie Kiekens navštívil vodné dielo Gabčíkovo, zúčastnil sa na porade ekonomických ministrov vlády SR na Úrade vlády SR. Pána Kiekensa prijal i predseda vlády SR p. Moravčík, podpredsedníčka vlády SR p. Schmögnerová a štátny tajomník MF SR p. Troják.

Zástupcovia MMF konštatovali, že priebeh všetkých rokovaní bol konštruktívny a obe strany dospeli k zhode. Ak sa splnia podmienky, ktoré obsahuje Memorandum hospodárskych politík, prijaté vládou SR, je predpoklad, že v polovici júla by mohol byť predložený Rade riaditeľov MMF návrh na schválenie pôžičky stand-by.

Willie Kiekens sa pochvalne vyjadril o činnosti NBS a vyzdvihol cieľavedomý postup centrálnej banky pri plnení menového programu. Text a foto: -ip-

Na fotografii sprava: Štefan Adamec, riaditeľ menového odboru NBS, Emmanuel Zervoudakis (MMF), Vladimír Masár, guvernér NBS, Willie Kiekens (MMF), Elena Kohútiková, vrchná riaditeľka NBS

STANOVISKO SVETOVEJ BANKY

Národná banka Slovenska v súvislosti so správou tlačovej agentúry REUTERS zo dňa 25. mája 1994, v ktorej sa uvádza, že štyri slovenské banky (Slovenská sporiteľňa, a.s., VÚB, Investičná a rozvojová banka a Konsolidačná banka) majú problémy, Požiadala Svetovú banku o vysvetlenie. Dňa 27. 5. 1994 dostal guvernér NBS Vladimír Masár stanovisko riaditeľa Svetovej banky pre strednú Európu Kemala Dervisa. Píše sa v ňom: „Vážený pán Masár, dozvedeli sme sa, že správy o ťažkostiach slovenského bankového systému, ktoré tlači údajne poskytol p. Hewer vyvolali veľký rozruch a špekulácie. Radi by sme pomohli objasniť túto situáciu vyhlásením, že p. Hewer neposkytol žiadnemu novinárovi interview, v ktorom by hovoril o stave jednotlivých bánk". V liste sa ďalej uvádza, že zástupca agentúry Reuters položil p. Hewerovi niekoľko otázok, týkajúcich sa podpory reštrukturalizácie finančného a podnikového sektora SR, uplatňovania nástrojov menovej politiky NBS a pod. Pán Hewer vysvetlil hlavné body programu, ktorými by mohla SB pomôcť pri reforme bankovníctva. Zmienil sa o tom, že počas niekoľkých nasledujúcich mesiacov by Svetová banka chcela spolupracovať so slovenskými inštitúciami na rozvoji programu reformy, na čo by mala slúžiť aj pôžička EFSAL (pôžička na podporu podnikového a finančného sektora). Súčasne sa ale v liste hovorí: "Hewerova konverzácia s novinárom na konci okrúhleho stola netrvala viac ako pár minút a neboli tam žiadne odvolávky na žiadnu špecifickú banku podľa mena. Veľmi ľutujeme, že spomenutý novinár pripravil z tejto konverzácie prekrútenú správu".

S týmto stanoviskom dostala NBS zároveň aj materiál, v ktorom sa hodnotí súčasný stav finančného sektora na Slovensku a sú v ňom návrhy, ktorými chce Svetová banka podporiť reformy celého slovenského finančného systému. Hovorí sa v ňom, že reforma finančného sektora vo všetkých transformujúcich sa ekonomikách predstavuje jednu z hlavných úloh reformy, pretože banky musia zmeniť svoju úlohu z pasívnych prideľovačov úverov v centrálnom plánovaní na aktívnych, riziko odhadujúcich sprostredkovateľov. Pritom sú mnohé banky zaťažené „zlými úvermi" z obdobia pred reformou. V materiáli SB sa ďalej uvádza: "Tieto problémy sa netýkajú výlučne slovenských bánk, sú skôr bežné vo všetkých transformujúcich sa ekonomikách. Slovenské banky sú v mnohom ohľade v lepšej pozícii ako iné banky v tomto regióne." Svetová banka v súčasnosti pracuje na návrhu pôžičky EFSAL, pomocou ktorej by sa mali riešiť štrukturálne problémy finančného a podnikového sektora Slovenskej republiky. Tieto problémy sa musia riešiť spolu so starými nefunkčnými úvermi vytvorením ochranného systému, posilnením riadenia a bankového dohľadu.

Misia Svetovej banky navštívi v priebehu niekoľkých týždňov Slovenskú republiku, aby tieto záležitosti prediskutovala spolu so slovenskou vládou.

VÚB NA PREMIÉRE VÝSTAVY CEETEX

V dňoch 8. - 12. mája 1994 sa v Londýne uskutočnila výstava technológií a investícií z krajín strednej a východnej Európy (CEETEX'94). Usporiadateľ výstavy spoločnosť Sterling Publication Group plc nie je vystavovateľskou firmou, ale vydavateľskou skupinou. Zahŕňa dve vydavateľstvá: Sterling Publication Ltd. a Cornhill Publications Ltd. Obe spoločnosti vydávajú rôzne magazíny, almanachy, prehľady, knihy tematicky zamerané na určitú oblasť, resp. odvetvie, ktoré sú však z hľadiska významu a dosahu ťažko porovnateľné s titulmi od vydavateľov, ako sú Euromoney, Economist, Wall Street Journal atď.

Zo strany usporiadateľa išlo o **I. ročník tejto výstavy** so všetkými začiatočnými nedostatkami (neujasnenosť koncepcie, slabá publicita, chýbali sprievodné akcie atď.).

V pavilónoch 1, 2 a 3 na Earl's Court v Londýne vystavovalo viac ako 1000 vystavovateľov z Česka, Slovenska, Ruska, Ukrajiny, Kazachstanu, Uzbekistanu, Albánska, Slovinska, Chorvátska, Poľska, Rumunska, Maďarska, Bieloruska, Estónska, Lotyšska, Litvy, Macedónska. Reprezentovala sa aj expozícia Európskej únie.

Z jednotlivých expozícií najviac upútalo Česko, Maďarsko a Rusko. V prvých dvoch prípadoch najmä sústredenosťou a precíznosťou (napr. vydaním národných katalógov, zriadením stánku gestora "národnej" expozície a pod.), v treťom prípade najmä rozsiahlosťou vystavených expozícií a počtom účastníkov. Expozície niektorých krajín utrpeli tým, že neboli umiestnené v hlavnom pavilóne. Platí to najmä o expozícii Ukrajiny, ktorá bola pomerne kvalitná a rozsiahla.

Expozícia Slovenska bola umiestnená v zadnej časti hlavnej budovy. Účasť bola čo do počtu pomerne skromná. Zo známych firiem možno uviesť ZEES Martin, Železiarne Podbrezová, Tatramat Poprad, Chirana-Prema Stará Turá, Tatrafan Kežmarok, Slovenské telekomunikácie Bratislava, Vodohospodárska výstavba Bratislava, RM-systém Bratislava, SOPK Bratislava, Centrál-Slovakia Bratislava. Zo slovenských finančných inštitúcií a bánk sa zúčastnila len Všeobecná úverová banka, a.s.

Stánok VÚB, a. s., navštívili aj pán V. Devečka - obchodný atašé veľvyslanectva SR vo Veľkej Británii, pán M. Hošek - komisár búrz v SR, redaktori BBC - redakcie pre Slovensko a časopisu Hospodárske noviny.

Účasť VÚB, a.s., na premiére výstavy CEETEX'94 možno hodnotiť pozitívne - ako príspevok k nadväzovaniu nových a upevneniu už existujúcich kontaktov.

Ing. Lukáč Červenák
Všeobecná úverová banka, a. s.

NA STÁŽ DO USA

Významnou súčasťou vzdelávacích aktivít Inštitútu bankového vzdelávania NBS je špeciálny program Bankers Abroad, ktorý inštitút už po tretí rok realizuje v spolupráci s Ministerstvom financií USA a USAID - americkou agentúrou pre medzinárodný rozvoj.

Program umožňuje vybraným slovenským bankovým pracovníkom štúdium na amerických univerzitách a nadväzne i stáž v amerických komerčných bankách s možnosťou zamerania sa na vybranú bankovú problematiku.

Celý program financuje vláda USA a je súčasťou veľkorysej pomoci v prospech rozvoja slovenského bankovníctva.

Význam tejto aktivity zdôraznilo i prijatie predstaviteľov Inštitútu bankového vzdelávania NBS a slovenských účastníkov programu Bankers Abroad veľvyslancom USA v Bratislave pánom Theodorom Russelom dňa 17. mája t. r.

Riaditeľ inštitútu Ing. Dušan Garay informoval veľvyslanca USA o stave a úrovni v oblasti prípravy a zvyšovania kvalifikácie pracovníkov v slovenských bankách a vysoko ocenil rozsah a kvalitu pomoci USA v tejto oblasti.

-gr-

H. TIETMEYER: SLOVENSKO JE NA DOBREJ CESTE

Prezident Nemeckej spolkovej banky v Bratislave

Druhý júnový deň navštívil Slovensko prezident Nemeckej spolkovej banky Hans Tietmeyer. Do Bratislavy prišiel na pozvanie guvernéra Národnej banky Slovenska Vladimíra Masára. Návšteva tohto prestížneho svetového finančníka na Slovensku sa v odborných kruhoch považuje za veľmi významnú a svedčí o pozícii, ktorú si získala Národná banka Slovenska, o dôvere a záujme o rozvoj slovenského bankového sektora.

Dôležitosť návštevy šéfa najvplyvnejšej európskej ústrednej banky potvrdilo i prijatie na najvyššej úrovni - Dr. Hansa Tietmeyera prijal prezident SR Michal Kováč, predseda vlády Jozef Moravčík, podpredsedníčka vlády Brigita Schmögnerová, minister financií Rudolf Filkus a ako sme už spomenuli, rokoval s guvernérom Národnej banky Slovenska Vladimírom Masárom.

H. Tietmeyer u prezidenta

Prezident SR Michal Kováč počas rozhovorov s Hansom Tietmeyerom ocenil záujem, ktorý Nemecko prejavuje o rozvoj vzťahov s našou krajinou. Naznačil, že Slovensko by privítalo pomoc prostredníctvom väčšieho otvorenia sa trhu zo strany západných krajín.

Stretnutie s novinármi

Prezident Nemeckej spolkovej banky (DBB) Hans Tietmeyer sa spolu s guvernérom Národnej banky Slovenska (NBS) Vladimírom Masárom stretol v rámci svojho programu i s novinármi.

Vladimír Masár na tlačovej konferencii uviedol, že s Hansom Tietmeyerom hovorili predovšetkým o úlohe a postavení centrálnych bánk v podmienkach trhovej ekonomiky, o ich vzťahu ku komerčným bankám, o skúsenostiach z privatizácie vo východnom Nemecku, o poistení vkladov, o vzájomnej spolupráci bánk.

Ďalšou veľmi významnou oblasťou vzájomných rozhovorov predstaviteľov DBB a NBS bola informácia guvernéra NBS Vladimíra Masára o výsledkoch rozhovorov s Medzinárodným menovým fondom (MMF). Uviedol ďalej, že Nemecká spolková banka poskytla slovenskej centrálnej banke pomoc ešte pred jej vznikom predovšetkým stážami slovenských bankových pracovníkov. V súčasnosti pomoc DBB spočíva napr. pri rekonštrukcii bankového systému a v ďalších oblastiach, napr. aktuálne sú otázky poisťovania vkladov.

V odpovediach na otázky novinárov, ktoré boli na margo informácií agentúry Reuters o niektorých slovenských komerčných bankách, guvernér NBS Vladimír Masár zdôraznil, že v komerčných bankách na Slovensku nedochádza k žiadnemu dramatickému vývoju a problémy, ktoré komerčné banky riešia, sa vyskytujú v procese prechodu na trhovú ekonomiku. Uviedol, že keby banky nemali problémy, svedčilo by to, že v nich neprebieha transformácia. V tomto zmysle sa konali i rozhovory s pánom Tietmeyerom.

Stanoviť jasné pravidlá

Podľa Hansa Tietmeyera, ako uviedol na tlačovej konferencii 2. júna s bratislavskými novinármi, existujú medzi Nemeckou spolkovou bankou a Národnou bankou Slovenska dobré vzťahy. Okrem iného povedal: „Úlohy, ktoré riešite, nie sú ľahké ani porovnateľné s DBB, ale máme veľa podobných skúseností." Vyjadril tiež presvedčenie, že situácia v Európe povedie k uľahčeniu v krajinách, v ktorých prebieha transformácia. „Nadobudol som dojem", povedal, „že táto krajina je na dobrej ceste i napriek tomu, že musí vyriešiť ešte veľa úloh. Treba stanoviť jasné pravidlá v zodpovednosti centrálnej banky a komerčných bánk". Uviedol tiež, že zamieňanie kompetencií môže znamenať, že centrálna banka nemôže potom dôkladne plniť svoje úlohy. A tie pre nezávislú centrálnu banku, ako povedal, sú: zabezpečovať dobrú menovú politiku. Stabilita meny je totiž základ rozvoja stabilnej ekonomiky štátu.

Ako vyplynulo ďalej zo slov pána Tietmeyera k otázkam kompetencií, centrálna banka by nemala zvýhodňovať štát pri krytí rozpočtového dlhu výhodnejšou úrokovou mierou.

K otázkam spolupráce oboch bánk Hans Tietmeyer uviedol, že táto by mala pokračovať v oblasti technických informácií a poradenstva, stáží bankových odborníkov, vzájomných rozhovorov o krokoch v menovej politike. Vyjadril sa i k záujmu nemeckých komerčných bánk o Slovensko. Uviedol, že takéto rozhodnutia prináležia výlučne do kompetencie samotných komerčných bánk a potenciálnych investorov, ktorí si musia vopred zmapovať podmienky na investovanie v SR, najmä v oblasti existencie jasných a presných pravidiel.

Pán Tietmeyer konštatoval, že práve nedávne rokovania a výsledky s MMF vyústia pravdepodobne do skorého získania zálohovej pôžičky, čo svedčí o tom, že Slovensko, ako povedal, je na správnej ceste, i keď bude treba riešiť aj prekážky.

-sb-

Na stretnutí s novinármi zľava Hans Tietmeyer, prezident DBB, Juraj Matejovský, Vladimír Masár, guvernér NBS

TOPICAL ISSUES RELATING TO THE CROWN PAYMENTS SYSTEM OPERATING IN THE SLOVAK REPUBLIC

Ing Ján Kysucký
General Credit Bank j.s.c.

Cash payments assume the transfer of financial assets from one entity to another without a banks' participation.

Direct debit can be executed exclusively by banks through their system of administering clients' accounts. Such a system provides for making payments and the subsequent clearing of these accounts (the Banking Terms of Trade). Direct debit accounts can be of different structure. Their basic definition is stipulated in the Commercial Code (Act No 513/1991 of the Collection) section XXIII and XXIV, i.e. current and deposit accounts. Based on the definition of the relationship between a bank and its respective account, the structure of "nostro" (our) account and "loro" (their) account is applied, i.e. the nostro account being our account opened in another bank and loro account being the account of another bank or a client opened in our bank.

The standard of the payments system is decisively influenced by the following factors:

- legislation - in the Slovak Republic it is mainly the Banking Terms of Trade that set guidelines for administering bank accounts, effecting payments and clearing these accounts (issue by the National Bank of Slovakia on 18 January 1994), and elaborating the commercial conditions for the implementation of accounts in individual banks in the Slovak Republic,
- the standard of complex banking systems - until 1993 the prevailing system had been the "Automated Banking Operations System" (ABO), which was replaced by new, modern, automated systems currently used in individual Slovak banks, e.g. the "Integrated Banking Operations Systems" (IBA) has been adopted by the General Credit Bank j.s.c.. The system consists of a set of several software programs covering the majority of banking operations,
- the structure of work organisation and the change in the banks' attitude towards the client - the owner of financial assets. The "client information system" creates and stores information on clients, their accounts and further necessary data. It enables the bank to record the diversity of relationships among the clients and the account ownership rights of individual clients. The right to make changes to data records is vested in the Database Supervisor, the person responsible for database maintenance. Besides the utilization of these new software packages, a bank's hardware and the capacity of its premises facilitate its general operation,
- the standard of the banking services market and risks related to the economic (and in a wider sense political) situation in the area where the bank carries out its operations.

Broadly speaking, the Crown Payments System, organised by banks and financial institutions, enables cash and direct debit financial transfers among individual physical and legal entities. The system provides not only its own financial transfers and payments by means of bank orders or on behalf of the clients of individual banks, but also a set of diverse procedures through which financial transactions are made.

The prevalent types of risks are the following:

a) political risks on the part of the payer or payee (economic sanctions, ban of imports),

b) the risk of transfer, refusal or incapability to pay (insolvency),

c) the exchange rate risk, depreciation of currency (inflation rate, devaluation rate),

d) the market risk - as a consequence of changes in the production, sale and purchase (incapability to meet the conditions of the contract for technical, financial or other reasons),

e) the risk of trade - as a consequence of failure to deliver, delay and delivery of poor quality goods, or failure on the part of the purchaser to receive the delivered goods.

The most frequent type of crown payments within Slovakia are "smooth" payments (remittance and bank transfer).

The basic terms and conditions for smooth payments

Opening and administering the accounts

The provisions of the Commercial Code stipulate the procedure of contractual opening and administration of accounts for two basic categories, i.e.:

- the current account,
- the deposit account.

Upon the signing of a contract and submission of documentation, the banks open current accounts for their clients for activities related to accounting operations. The client can have several current accounts in a bank according to separately presented documentation for each of them (e.g. an entrepreneur's current account for a physical or authorised person) unless there is a legal restriction on the number of current accounts. This area requires a basic classification of clients. The following structure is usually applied:

a) residents
- entrepreneurs to the extent stipulated by paragraph 2 section 2 Act No. 513/1991 of the Collection,
- Slovak citizens - the rest,

b) non-residents - foreigners
- entrepreneurs to the extent stipulated by paragraph 21 and 23 of Act 513/1991 of the Collection,
- citizens of other countries,
- the rest.

A decisive principle for this area of work is that the opening and administering of accounts in a commercial bank can be done on a contractual basis only (e.g. a contract for a personal account).

The types of accounts

The National Bank of Slovakia is responsible for inland money transfer operations. It also sets conditions for administering clients' accounts and the method of money transfers and clearing, for its own accounting purposes as well as for all other Slovak commercial banks. Accounts can be classified into the following categories:

a) current accounts for money transfers,
b) contocurrent accounts - can have a credit and a debit balance,
c) deposit accounts, deposit accounts with a notice, deposit books, etc,
d) credit accounts - for loans extended to a client. A credit account can only be opened if a corresponding current account already exists,
e) other accounts - according to the client's requirements and needs, e.g. investment funds, etc.

If an account is opened on the basis of the internal bank regulations, or in order to cover a bank operation (e.g. internal bank accounting, interbank money transfers) no contract with the client is drawn up. Internal bank accounts are typically of this type.

The contract to administer an account

The bank effects money transfer and clearing operations for the bank clientele in accordance with the Banking Act (Act No.21/1992 of the Collection is still valid in 1994) and the SBCS regulation No 51/1992 on money transfers and clearing operations between banks, or its amendment issued by the NBS. The contract for the current account is signed with clients (entrepreneurs, other authorised entities and citizens) who apply for the opening of an account.

Following a discussion with the client about the conditions (the procedure of opening the first account, the required documentation) an official representative of the bank staff gives the client a copy of the contract including appendices. The supply of information packs - the extent of documentation necessary for the opening of the current account is at the discretion of the bank representative, e.g. if there is a need to emphasize the changes in the bank procedures resulting from new legal amendments related to the opening and administration of accounts, or if the client expresses a wish to be informed about such changes. During the contract negotiations for the current account there are two basic trends:

- the copy of the contract is complete, i.e., it contains all the necessary data (the identification of the client and the bank) as well as the bank's terms of trade,
- the copy of the contract is separated from the banking terms specifying the administration of clients' accounts, money transfer and clearing operations in these accounts.

Whereas from 1991 to 1993 it was more appropriate to apply the aspect of complexity, since that time there has been a prevailing tendency to separate the contract and the "conditions". This change is a direct result of qualitative changes in the clientele (the differentiation of the clientele, increasing professional standards, etc.).

The decisive procedures in administering clients' accounts and effecting money transfers and clearing operations

The provisions of the Commercial Code regulating the contract for current accounts (referred to as "contract") are not binding, with the exception of paragraph 711. Therefore the contractual parties can deviate from the provisions in the contract and even exclude some of them. The bank stipulates the general provisions adopted from the Commercial Code and their application in the individual sections of the contract, as adjusted to the conditions of the local money transfer carried out by the bank. Provisions of paragraph 711 are binding, i.e. the contractual parties cannot deviate from the set principles (e.g. the bank's right to require reimbursement of costs for effecting the money transfer and the duty of the bank to rectify mistakes in accounting records without unnecessary delay).

The application of paragraph 709 point 2 of the Commercial Code to the opening of a current account for several persons (authorised and physical) is possible upon the presentation of a written authorisation by future account holders stating that the account holders (whose names are given in the authorisation) empower one of them to act on their behalf in dealings with the bank. In these cases the bank official will record "joint current account" on the first page of the contract in the upper right-hand corner.

The Commercial Code does not stipulate the exact date when the bank obtains the right to handle the assets. It is, however, important so that the date of entering the payment can be decided. It is also necessary to set a date from which interest is compounded. With cash payments the bank is entitled to handle the assets on the same day. With direct debits the bank can start using the assets when there is tangible evidence that the assets have been credited to the owner's account, or when it has accounting records proving the crediting of assets to the payee.

The total period between the payment order and the crediting of the payee's account open in another financial institution depends on the dates specified in the contracts of other financial institutions with their clients, i.e. the contract between the payer and his bank and the payee and his bank. For this reason the contract does not include a specification of the total time for cases of interbank money transfers. The total time is also dependent on the dates of processing and clearing in the Bank Clearing House of the SR (BZCS).

As far as financial assets payble in cash or debited from the current account are concerned, the bank clears them on the day of operation and debits them to the client's account. The first of these operations is the debit. The account holder is not entitled to interest on these amounts on the day when these assets are debited to his account. Paragraph 396 of the Commercial Code applies to the expiry of the contract for the current account. The right to the current account balance is void in 4 years' time (from the day of contract expiry).

The bank applies paragraph 37 of Act No 21/1992 of the Collection - proving the client's identity in each transaction whose amount is higher than 100,000 Slovak crowns. With authorised entities this duty is fulfilled by presenting the order of payment with all the necessary data. When citizens submit their identity cards, the bank official will note the proven identity in the appropriate document (for example payment voucher). Documents without a pre-printed column for records proving identity (e.g. counter voucher, a deposit voucher, payments from deposit books, etc) must be endorsed by the number and serial number of the indetity card.

The provision of paragraph 38 of Act No 21/1992 of the Collection on confidentiality of information concerning the client is applied in the following way. Without the client's consent, the bank will grant information to a selected group of applicants upon the submission of a written application containing all the necessary data (stamp, reference number of the letter, client's identification data, etc):

- courts dealing with civil court proceedings,
- bodies active in prosecution,
- financial bodies dealing with tax matters in which the client is involved (provisions of Act No 511/1993 of the Collection),
- state notaries dealing with inheritance (Act No 95/1963 of the Collection on state notaries and administration by state notaries as amended later),
- administrative bodies for information on bank accounts only.

The Status of the General Credit Bank, Inc. in Crown Payments and Settlements in the Slovak Republic

At present (data as of 31 March 1994) the key data on money transfer are the following:

- total number of accounts	1,303,848
- total number of clients	1,052,656
- average daily number of entries	255,315
- total number of new accounts in March1994	33,686
- total number of accounting entries processed in March 1994	5,853,610

On the basis of these data it can be concluded that the General Credit Bank j.s.c. has been coping well with the increased requirements resulting from the rapid growth in the area of banking services.

The General Credit Bank's Principal Targets for Crown Payments and Settlements in 1994

A task of utmost importance is to introduce, in accordance with the AIS project of gradual extention of on-line processing, a new payment system (IBA system payment module - integrated banking operations). This requires the creation of suitable conditions (HW and SW) for successful banking operations and procedures stipulated for the respective period of time in "The Focus of Business Policy of the General Credit Bank j.s.c."

Another area in which we would like to maintain the dominant position of our bank is the interbank money transfer within the SR and the international money transfer with the clientele in the Czech Republic. To illlustrate this point it must be mentioned that we provide 37 per cent of the total money transfer in the SR and approximately 67 per cent of the total money transfer between the CR and the SR (at least 5 thousand entries per day of the total money transfers to the CR).

Our bank has been actively involved in the fulfilment of tasks resulting from the objectives and strategies of the Association of Slovak Banks and Insurance Companies. Our institutional clients (e.g. the Slovak National Insurance Company), local governments of towns and villages (we have at least 2,800 clients of this category) will undoubtedly increase their demand for prompt, error-free money transfers. Our high standard of services will act to preserve our eminent position among Slovak commercial banks.

CREDIT RATING OF THE SLOVAK REPUBLIC

Ing. Marián Kováč
National Bank of Slovakia

At the beginning of September 1993, the NBS also started to coordinate necessary groundwork for the credit rating with Nomura Securities and the Nomura Research Institute. On the basis of information about Slovakia available to S&P's at that time, a preliminary rating was rendered to the Slovak Republic.

One of the most important tasks the NBS was faced with at the initial stage of the credit rating process was to collect an enormous amount of statistical data which would reflect the real economic and social development of the Slovak Republic. Despite an Herculean effort on the part experts of the NBS, the Nomura Research Institute in Vienna and other representatives of various ministries and the Slovak Statistical Office, quantity, quality, content and mutual coherence of the collected information were inadequate. The reasons were as follows:

1. Certain data reflecting the development of the Slovak Republic were not available, in particular those from the time of the former federation. Due to short track records, the credit rating analysts could not follow, for example, the development of GDP, net exports and gross international indebtedness for the period of the last five years.

2. Insufficiently developed and applied methodology of the national accounts necessitated estimates of how the GDP and aggregate supply and demand developed over the last five years.

The strengthening of the National Bank of Slovakia's credit rating ambitions was an integral part of the Bank's strategy to tap international capital markets. This objective was to be achieved through a thoroughly prepared and successfully launched debut bond issue. The NBS has commenced close collaboration with the Standard and Poor's since the second half of 1993, when S&P's was officially requested to assign a sovereign credit rating to the Slovak Republic.

Despite these difficulties, the experts of the NBS and Nomura Research Institute succeeded in preparing a very detailed draft on which the experts of Standard and Poor's would be able to build track records of the Slovak economic and social development.

The second stage of the credit rating process (the field survey) followed after the indicative rating had been accepted. Representatives of the S&P's visited Slovakia in the middle of November 1993. The debut credit rating of Slovakia was of significant importance even for S&P's. This is evidenced by the fact the field survey team was headed by one of its executive directors. While in Slovakia, the team members had the opportunity to raise various issues with the coalition and opposition MP's, trade union leaders, representatives of government authorities , foreign and domestic entrepreneurs, US diplomatic staff etc. They also spoke to the President and the Premier of the Slovak Republic.

The core discussion took place at the NBS

The National Bank of Slovakia Credit Rating Strategy

Before the whole credit rating process began, the NBS together with its official financial advisor had realistically appraised its chances for success. After the thorough analysis of social and economic conditions had been assessed, the objectives of the NBS's rating ambitions were set. On the basis of the results of the analysis, it was unrealistic to expect that the rating

would be close to that of the Czech Republic (BBB), given the country's better economic brink position, indisputable political stability, explicitly stated goals and targets of its economic reform and the results achieved by the Czech Republic in this respect. The main underlying asset of the strategy was the comparison of the main macroeconomics indices of the Slovak Republic with those of Hungary which was rated BB+. The in-depth comparison of these indices could take entire theses and the extraction of those that might render a favourable analysis of the Slovak Republic from the overall economic context will certainly be misleading. I would rather confine myself to the statement that it was a realistic expectation to achieve rating in the BB category.

„BB- with a stable outlook" - Success or Disappointment

The credit rating has confirmed that the Slovak Republic has achieved certain macroeconomic stability through the implementation of the measures that were also supported by the IMF. The main favourable economic developments that have had impact on the rating are as follows:

- the low level of gross international debt which represents 82% of annual exports,
- the stable increase of foreign exchange reserves of the NBS and banking sector amounting to USD 1.8 billion,
- the lower inflation rate and more mild decrease in GDP than forecasted.

These positives are outweighted by the risk that the measures aimed to mitigate the negative impact of the economic reform might result in increasing inflation and the constant deterioration of the development of the balance of payments. This risk is a result of the short track record of the Slovak Republic as an independent state and most of all from its **unstable political climate**. The lack of expressly stated and clearly declared and set short and long term goals of economic reform has also undoubtedly contributed to such a rating. An exceedingly general and vague formulation of such goals did not assure the feasibility of the rapid improvement of economic achievements.

Political instability, albeit the most significant minus, was not the only contributing factor to a such rating. Among the others, the factors of the utmost importance were as follows:

- the temporary termination of the privatisation process
- the low inflows of direct foreign investment
- the low reliability of statistics
- the breakdown of Stand-by talks with the IMF
- the deterioration of the current account of the balance of payments
- the bad debt in commercial banks' portfolios in particular the burden the state budget as well as private sector will have to bear when restructuring and re capitalising these banks

Taking into consideration the pros-and-cons ratio we can say that the credit rating BB- is appropriate.

Credit ratings are updated each year. Standard and Poor's is flexible in up- or down- grading its assessment. If political stability is achieved and significant progress in Stand by negotiations are complemented with concrete achievements in the privatisation process, and economic reform assumes definite shape, a better rating can be expected.

Country	Investment attractiveness	S&P's	Moody's
China	30	BBB	Baa1
Iceland	31	A	A2
Chilli	34	BBB	-
Indonesia	35	BBB-	-
Greece	39	BBB	Baa1
Czech Rep.	40	BBB	Baa1
Mexico	41	BB+	Ba2
Turkey	42	BBB-	Ba1
Hungary	43	BB+	Ba1
Israel	46	BBB+	-
Columbia	47	BBB-	Ba1
India	49	BB-	Ba2
Venezuela	51	BB	Ba1
Slovakia	57	BB-	-
Trinidad	58	-	Ba2
Philippines	64	BB-	Ba3
Brazil	65	-	B2

Conclusion

Credit rating represents the assessment of the risk that a borrower will not be able to meet his financial obligations on a timely basis. Rating agencies indicate to investors the relative level of risk associated with particular investments. The rating standards used are internationally comparable.

A borrower (issuer) benefits from a rating when a rate of interest is assigned to his financial obligation; furthermore a rating helps to differentiate the quality of an issuer. It also facilitates an issuer's access to international capital markets, widens his investor base as well as lowers the cost of an issue.

An investor is provided with the primary credit risk assessment at a marginal cost. Such information helps in restructuring an investor's investment portfolio.

INSTITUTE FOR MONETARY AND FINANCIAL STUDIES

Doc. Ing. Jozef Makúch, CSc.
Director
of the Institute for Monetary
and Financial Studies of the National
Bank of Slovakia

Status and Objectives

As the National Bank of Slovakia (NBS) plays a significant role in the formation of economic policy, bears responsibility for monetary policy, and enters into a host of nexuses with international banking and financial institutions, the associated decision-making processes are highly complex.

The demanding role the NBS plays is all the more intensified by the state of the Slovak economy, which is currently in the process of transformation. Hence, it is difficult to use standard approaches common in stabilized economies; therefore, specific solutions need to be implemented.

Given the above circumstances, the Bank Board has decided to establish, as of February 1, 1994, the Institute for Monetary and Financial Studies.

The Institute is directly subordinated to the Governor of the NBS. The function of the Institute is to promulgate objective information on foreign and domestic economic developments, to establish a theoretical background, and to create conditions so that the executive bodies of the NBS are able to make objective decisions.

At present, Slovakia does not have any research institution engaged in systematic research in the field of monetary theory and policy. Therefore, the Institute for Monetary and Financial Studies of the NBS shall be generally seen as a body that aspires to evolve into one of the leading authorities in this field in Slovakia.

The research itself will be conducted using several different methods, starting with monitoring foreign developments, through the Institute's own analyses and forecasts, and culminating with research of a theoretical nature. The assumption is that, at the beginning, the research activities of the Institute will mostly embody the former two above mentioned forms.

Scientific and Research Activity

a) Department of the National Economy and Monetary Studies

This department will be responsible for research focused mainly on monetary and fiscal policy as it relates to other areas of economic policy associated with the National Bank of Slovakia's fulfillment of its fundamental role defined as maintaining the stability of the currency.

Within this context, the Institute will analyze and prepare forecasts for the development of relevant macroeconomic phenomena, with special emphasis on the individual factors of monetary development, and propose measures within the jurisdiction of the NBS in line with the need to stabilize the Slovak economy as well as to address the theoretical principles of contemporary economics.

In the long run, the Institute is to become engaged heavily in the following areas:

- analysis of the problems associated with the selection of a monetary policy designed to stabilize the development of the economy in the current period of transition; analysis and forecast for the long-term development of selected economic factors against the background of the forecasted developments of the world economy;

• outline of the prospective development of the Slovak crown into a fully convertible currency, solution of the problems associated with the relationship between the autonomous monetary policy, a free movement of capital, and a stable exchange rate of the Slovak crown;
• study of the relationship between monetary and fiscal policies, the role of the public sector, problems of the state budget deficit;
• analysis of the selected aspects of industrial, structural and anti-monopoly policies in relation to the transfer of ownership, and other changes in the microsphere, analysis of the allocation processes, and the study of income and social policies;
• monitoring the development of economic, political, and in particular, monetary and financial theories; monitoring the implementation of the associated principles of the economic and monetary policy of Slovakia;
• comparison of the economic development of Slovakia with other countries of Central and Eastern Europe with the aim of generalizing and utilizing their transformation processes for the purpose of preparing proposals designed to modify the Slovak transformation program;
• monitoring the development of the move toward a greater global economic integration in Europe, with implications for the measures of the Slovak economic and monetary policy designed to meet the prerequisites for Slovakia's admission to the Western European integration process.

b) Department of Banking and Financial Products

The complicated ties and various interests, which play some role in the formation and development of the money and capital markets and arise from the internal and external conditions, impose high demands on the decision-making processes in this field. The responsibility of the Central Bank for a stable monetary development as well as the need and the necessity to regulate the volume of currency in the economy makes it necessary to scrutinize the mechanisms affecting the behavior of individual units of the financial system. The selection and utilization of proper monetary tools, their combination and utilization in time, and problems associated with the increase or decrease in money supply together with the effort to suppress and settle various conflicts of interest inherent to the financial markets, represent the fundamental determinators that are to become the subject of the Department's research activity.

In particular, the Department is to concentrate on the following problem areas:
• formation of the tools for monetary policy and the analysis of their utilization in association with the development of the money supply;
• study of the behavior of the financial market participants, in particular, commercial banks, which serve as an important source of information for the NBS when making prompt decisions (a precondition for the formation and development of a healthy banking system with a proper capital adequacy, and for examining the relationship between risk, profit, and liquidity);
• relationships of the NBS and the institutions of the capital market from the point of view of the possible impact the banking system may have on the capital flow; monitoring individual monetary aggregates in association with the development of the capital market in a transitional economy;
• foreign capital and its impacts on currency stability;
• study of the relationship between the derivatives market (and its products) and the banking system;
• monitoring the development and innovation processes on the international financial markets, and the evaluation of the opportunities to utilize some principles and experience domestically.

Information, Documentation Processing and Organizational Activities

The objective of the information and documentation processing service is to supply high-quality, relevant information from both local and foreign sources in order to support various research programs using computer and communication technology. The main task is to establish a specialized information system focused on monetary theory and policy, money, banking, and finance, which would at the same time serve as both a documentation processing center (for the development of an internal database) and a background research source (background research of various topics), as well as a library (maintenance of a stock of books and journals).

Either on its own initiative or commissioned by the NBS, the Institute will organize various scientific and specialized events, in particular, scientific conferences, symposia, specialized training courses, seminars and specialized reviews at local as well as international levels.

The objective will be to improve the quality of analytical materials, forecasts, theoretical studies, concepts, and information in general.

The cornerstone of the organizational activity will be cooperation with scientific and educational institutions in Slovakia, e.g. the Banking Training Institute, the Bratislava School of Economics, the Economic Institute of the Slovak Academy of Science, the Institute for Forecasts of the Slovak Academy of Science, the Center for Strategic Studies, etc., as well as foreign centers (research facilities of central banks, universities of economics, research institutes concentrating on economic issues).

Finex

medzinárodná výstava finančníctva, bankovníctva a poisťovníctva
international exhibition of finance, banking and insurance
internationale ausstelung für finanz-, bank- und versicherungswesen
20. - 23. 9. 1994 Banská Bystrica, Slovakia

II. ročník